

Песме у прози

Слово љубве

или

Како пронаћи своје запретено срце и како га проширити

Светлеће књиге попут *Бића које воли*, поново и поново нас освешћују чињеницом да је међу свим подвизима најважнији и најпретежнији подвиг делатне љубави у свакодневном животу. Зато, препознајући у писцима таквих књига своје саговорнике и саподвижнике, ми и сами крећемо у сусрет љубави енергијом за ношење заједничкога крста љубави наше свеколике распетости. Тако се стално и враћамо *Бићу које воли*, па му се онда и одазивамо истим речима, речима о љубави. А од онога писца који својим књига не васпоставља љубав, већ демонстрира гилотину, ми се шта друго него одвраћамо, у најмању руку као од недобронамерног.

*

Срце је средишњи и главни орган људског организма који се први формира, и последњи је међу њима који у њему изумире. Тако се сав наш живот сустиче у срцу и одвија захваљујући њему. Срце је символ вере и наде, љубави и пуноће живота. Величина и дубина нашега срца не дају се ни измерити ни омеђити; то значи да се у њега могу сместити сав свет, сви људи, сва бића, — сами Рај и Пакао. Па ипак, оно нам је дато да би у њему пре свих и свега обитавала Сама Пресвета Тројица: Бог Отац и Бог Син и Бог Дух Свети. Зато срце треба непрестано чистити, проширивати га и Богу поверавати.

*

Срце још постоји да би људи живели једни у другима, а сви заједно у Христу; свако у свачијем срцу, и сви заједно у Господњем. Зато је од свих подвига најважнији и највећи — подвиг проналаска свога запретаног срца, а за њим незанемаривања истог.

*

У срцу треба неговати искључиво љубав, и то најпре ону према Господу Христу, Који је Сам и Сав љубав; а затим према нашим ближњим који имају моћи да воле. Запитајмо се: Има ли наше срце моћи да воли и оне који га пробадају?! Зар они који то чине нису наши непријатељи?! Може да уследи само један једини одговор: Они јесу наши непријатељи, али се управо у љубави према њима огледа сва моћ нашега срца, силнија од сваке друге моћи. Па како би и могло бити другачије када оно може да обухвати, штавише самога васкрслога Господа Исуса Христа.

Ту и такву силу љубави описује и осликава Невена Витошевић у својој јеванђелској књизи за велику и малу децу: *Мали анђео или Хришћанска почетница*, која је истовремено и сликовно јеванђеље за њихове очи. Богатством својих надахнутих речи и ведрином свога колорита ова Невенина књига нас плени енергијом коју сви препознајемо као љубав, а без које ето, деца не само да ништа не би разумела, него је уопште не би ни добила на дар.

Шта је великој и малој деци намењено овом књигом, књигом што празнично пева и светли?! Пре свега речи православне хришћанске вере помоћу којих се велича и прославља Божанска Пресвета Тројица Личности -- Отац и Син и Свети Дух -- Жива, светлосна и човекољубива Тројица, у заједништву с нама. У заједници што се назива Црквом, или Телом Господа нашег и Спаситеља Исуса Христа, васкрслог из мртвих ради нас и ради нашег спасења од смрти, зла и греха. То још значи да је Он нераскидиво с нама, а непрестано са својим Оцем и са својим Духом Светим. Најзад, или најпре то значи и да је Он наша евхаристијска храна и наше евхаристијско пиће садашњег и вечног живота.

Енергетски центар наше целокупне љубави јесте света Литургија где се сви дарови Духа Светога сустичу и нама дарују да бисмо живели у пуноћи. Зато, прво треба тражити и пронаћи своје благодатно срце, па када га пронађемо онда стражити над њим као над огњем који се никада не сме угасити.

*

Жену називају нечистом силом они људи који своју нечисту силу скривају иза жениних леђа.

Љубав је једина права која се стварно протеже од нуле до у бесконачност; она се мери вечношћу.

Њу ништа не може да обухвати и прожме, зато што она собом све обухвата и прожима.

Љубав је најсвеобухватнија географија и есхатографија.

Ко је у њу потопио све своје, постао је море љубави.

Љубав је квасац који собом укисели све тесто људи око нас.

Љубав је магнет који собом сабира све опилке растрзане душе и раскинутог живота.

За њом свесно или несвесно чезне све и сва: и наше целокупно личносно, и наше целокупно саборно, и наше целокупно несвесно биће.

Када ње нема, нас мори жеђ, а када је доживимо и она прође, нас већма мори жеђ.

Када је присутна, ми опстајемо, а када ње нема и када је не осећамо, ми се ужасавамо.

Љубав је најстарије откривење, најстарија вера и најбогословскија тема.

Љубав је најстарија исповест.

У љубави се показујемо онакви какви јесмо, у мржњи какви нисмо; у љубави какви не бисмо желели да јесмо, у мржњи какви бисмо желели да јесмо; у љубави какви желимо, у мржњи какви морамо; у љубави дволични и обесни, у мржњи плашљиви и подозриви; у љубави као своји, у мржњи као туђи.

Што је мисао о љубави, светлости и јестаству, или о ζῆν-у (*теплоти*) језгровитија, то је љубав искуственија и изначалнија.

Љубав је спој и прожимање Божје штедроте и нашега праха.

*

За љубав поред талента треба имати и храбрости.

Осмехнуо се јеси љубављу, очекуј страдање; прихватиш ли страдање, присвојиће те љубав. Зато се осмехни љубављу па ће ти се сама љубав осмехнути.

Пазимо на себе и ближњега да бисмо пазили на Бога, али и волимо себе и ближњега да бисмо волели Бога.

Постоје људи који када те воле као да забадају игле под нокте; ипак лична љубав, макар била и „с иглама под ноктима“, боља је од љубави апстрактне, идеолошке или прозелитске.

Једино љубав лако и радо подноси увреду коју јој је нанео неко други; она је спремна да и његову срамоту покрива.

Постоје људи чије је срце пространо као охима препуна људи који би хтели њом непрестано да путују.

Онај који дише убиством, пре ће замрзети него заволети, пре убити неголи спасити.

Мајка је свети кивот љубави; мајчин уздах има стотину љубвених знакова; мајка је ружа која испушта јачи мирис љубави што је њено чедо јаче и немилосрдније притиска и газе.

Ко се понаша као законик и цариник и тражи своје, он је као неко ко нема талента за љубав, и опет неко ко нема воље ни моћи да воли.

*

Расуђивање и умереност чувају љубав од слепила и краткотрајности, од бича савести и убиства.

Ми најпре сами јуришамо на љубав, а када нас она опече, почнемо да се повлачимо и да бежимо од ње; и што су опекотине веће, то је наше бежање од ње безобзирније. Ми исто тако неуморно трагамо за идентитетом, па када га пронађемо и станемо га афирмисати, посустанемо, и почнемо се повлачити у анонимност. Међутим, и у првом и у другом стању битисања, али и у сваком другом, ми се, постиђени, само нуждавамо помоћи Христове деснице.

Љубављу се пале, али се и гасе највеће ватре.

Љубав је живи огањ који спаљује, па зато у њој треба бити и умерен и трезвен, да не бисмо били спаљени.

Један додир и један пољубац сав живот могу и да спасе, и да га упропасте.

Када тужаја стане да се кида од плача за покојником, и сви присутни око гроба да се гуше од плача, тек тада сазнамо колико смо свога покојника волели.

Љубав се, као усталом и лепота, и доброта пројављује у блату, те она у таквом положају саблажњава и обесхрабрује неискусне људе; зато они и избегавају да је пружају и примају, више се бојећи блата неголи се радујући љубави.

Љубав не тражи своје, и зато она нема никаквог другог права осим права да се даје.

Љубав као чисти плод енергије у чистом односу постоји само код људи који су се ослободили себичности и себичности. То је још један разлог за јуриш у борбу за љубав, и опет против свега што њу онемогућује и поништава.

Сва вера и сва мудрост и сва знања и сва моћ и сва слава и сва добра могу се исказати љубављу, и опет, могу се заменити речју — љубав.

*

Љубав или света Литургија јесте наш једини ослободилац и наша једина слободна територија; она, наша једина неодољива отаџбина.

Сав живот са свима ближњим и непријатељима треба гледати и доживљавати кроз љубав.

Непријатељ не само да се може победити љубављу, већ он и жели да га она победи, да буде поражен љубављу; штавише, наш противник сматра да је пораженошћу љубављу извојевао себи највећу победу и част. Није ли она зато и највеће одликовање.

Молитва за непријатеље не крије у себи искушења, јер она претпоставља љубав, а љубав однос и заједницу са самим непријатељем.

*

Човек је љубвеобилно биће и личност трајно опредељена за љубав.

Човек је подвижно биће. Он се пропиње, јер му је смрт за вратом, а љубав пред очима.

Не распитивати се за некога ко је он, него да ли има љубави; сваком имену и именовану треба да претходи, и да последује љубав. Другачије, она ће одсуствовати, и брзо постати заборављана.

Љубав је једина реалност и мера и провера свега и свих; а стварност без љубави јесте паклена стварност и пелин-битије.

Човек који воли чини чуда, и све око њега постаје чудо: све страшне речи, попут смрти, зла, греха, ђавола, казне, пакла – губе своју снагу, па уступају место радости.

Човек који воли и љуби поседује моћ зрачења јачег од сунчевог, атомског, неутронског, демонског...

Човек без љубави доживљује се као наказа, макар вањски он био савршено леп.

Само човеку без љубави потребни су маска и костим, знања, звања и наоружања. Ако се и заклонимо маском љубави па обманемо људе, животиње ће нас открити.

За цело време љубав стоји у вези са онтолошким амбисом. Рећи: волим, значи, постојим; а рећи: не волим, значи, не постојим. Дакле, ко није волео, тај као да никада није постојао. А онај ко не буде волео, исти као да никада није ни био рођен, а камоли да је био рођен.

*

Најстрашнија болест, страшнија од свих болести заједно, назива се болешћу нељубвености. Зашто? Зато што нам најстрашније озледе управо нељубвеност наноси. А ко жели да се заиста излечи, тај нека се лечи енергијом љубави нашега Богочовека и нашега сачовека.

Ко на нељубвен, себичан и неумољив начин тражи љубав, налик је вампиру или вампирози.

Што није рођено из љубави – узалуд; нежељени пород тиранисаће цео свет, понајпре и најпосле своје родитеље и своје ближње, јер ће им само они преостати.

Ако чиниш грехе и кајеш се, они ће ти бити опроштени; међутим, не будеш ли волео, макар и не грешио, неће ти бити опроштено. Дакле, будеш ли грешио – немој се бојати; не будеш ли волео – ужасавај се.

Тамо где недостаје љубави може уследити интелектуални или неки други рад као замена за њу, али дух који ће их прожимати најзад ће постати јуридичан.

Воли истински па чини што ти драго; а тада се немој бојати јер ће те управо истинска љубав чувати од неумесности.

Бога понајпре и једино наша љубав интересује, док човека најпре, или веома често све друго осим саме љубави интересује.

Нико не може прићи Богу без љубави, и нико се не може извући из Божјих руку без ње. То значи да се Сами Бог благовољевно и благоизволитељно предао људској љубави у руке.

Ко је волео, тај се и посветио и осветио. Јер нема већег чина од светитељског, и нема веће освете до освете љубављу према непријатељу.

Ко хоће да се освети своме непријатељу, и да га искорени, само нека га заволи.

Како је могуће волети своје непријатеље? Прво, свешћу да су они наши стварни непријатељи. Друго, да они не знају шта нам чине док нам чине непријатељства. Најзад, да су и они Божја деца коју Му ваља привести, а ето она у међувремену пропадају. Зато је и нама и њима љубав једина пречица до спасења.

*

Љубав је океан, а нељубвеност лавиринт. У океану љубави немогуће је утопити се, у лавиринту нељубвености немогуће је не изгубити се.

Љубав је укус раја, а мржња укус пакла.

Пакао је искривљена слика љубави и нџи заувек откинуте од другог за кога смо били привезани.

Рајски је блажено бити у личном, прожимајућем односу љубави са васкрслим Христом, а паклене муке су битије у неличносном и неблагоприятном пребивању поред Њега, уствари изван Њега. Конкретније, једни од нас заједнице са Њим, а други бораве у пуком сабирању информација и мисли о Њему.

Блажени су они који знају и који творе; који сазнају испитујући Писма, и који творе испуњавајући заповести Божје, еда би са вером, надом и љубављу служили Господу.

Присуство на светој Литургији без причешћивања идентично је знању о Богу, но без познавања Самога Бога — или бивању познатим од Самога Њега. Причешћивање пак Телом и Крвљу идентично је богопознању (*Лк. 24, 30-32*). Прво стање, небогопричасности, предокушај је Пакла, а друго стање, предокушај Раја.

Дух Свети љубављу дише где хоће, и Христос се љубављу јавља коме хоће: у светој Литургији свима и ради свих, а у благодати, по своме благоизвољењу. На пример, прослављени Христос се по Своме васкрсењу јављао Апостолима (*Јеванђеља васкрсна*), Марији Магдалини (*Јн. 20, 14-18*), Савлу на путу за Дамаск (*Дай. 9, 3-7*), светом првомученику и архиђакону Стефану (*Дай. 7, 55-57*), светом Симеону Новом Богослову као неутаживом ревнитељу, старцу Силуану, подвижнику против гордости. Уопштено говорећи, Христос се лично јавио безбројним људима као личностима, ословљавајући их по имену: [Марији Магдалини] *Марија*, [Томи] *Пружи свој њрсѝ овде и види моје руке, [...] и не буди неверен него веран*, [Павлу] *Савле, Савле*, [Дух Свети опет] *Одвојше ми Варнаву и Савла за дело на које сам их њозвао*, [Петру] *Симоне Јонин, љубиш ли ме више од ових? [...] Најасај моје јагањце [и овце моје], [Луки и Клеопи] О, како сѝе*

неразумни и сѝора срца да верујете у све шѝо су ѝророци казали, [сабраним Апостолима] Шѝо сѝе ѝако збуњени и зашѝо се јављају сумње у вашим срцима? [Петру] Ти ѝођи за мном; устѝани, Пеѝре, закољи и ѝоједи; шѝо је Бог учинио чистѝим не називај ѝоганим, [Апостоли на Сабору у Јерусалиму] Одлучисмо, наиме, Дух Светѝи и ми, [Јовану] Анђелу цркве у Ефесу најѝиши: ово говори онај шѝо држи седам звезда у својој десници, шѝо ходи сред седам златѝних свећњака, и анђелу цркве у Смирни најѝиши: Ово говори Први и Последњи, који беше мртѝав и оживе, и анђелу цркве у Пергаму најѝиши: Ово говори онај који има ошѝтар мач са две ошѝрице, и анђелу цркве у Тијатѝири најѝиши: Ово говори Син Божији који има очи као ватѝрени ѝламен, а ноге су му као сјајан метѝал, и анђелу цркве у Смирни најѝиши: Ово говори онај који има седам Божијих духова и седам звезда, и анђелу цркве у Филадельфији најѝиши: Ово говори Светѝи, Исѝиниѝи, који има Давидов кључ, који ошѝвара и никоме не зашѝвара, и који зашѝвара а никоме не ошѝвара, и анђелу цркве у Лаодикији најѝиши: Ово говори Амин, верни и истѝиниѝи сведок, ѝочетѝак сѝворења Божијег, [Јован] И видех ошѝворено небо, и види, бео коњ, и који седи на њему зове се Верни и Исѝиниѝи, и он суди и рашѝује ѝо ѝравди. Очи су му ватѝрен ѝламен, а на глави му многе круне са најисаним именом које нико не зна сем њега, [Јовану] И рече ми: свршило се. Ја сам Алфа и Омега, Почетѝак и Свршетѝак. Ја ћу жедноме бадава даѝи из извора воде живоѝа.

Света Литургија је резиме светотројичног Домостроја спасења као и обожења целокупне твари, па се о њој може говорити и као о богочовечанском реализму. Садржај обухваћен тим реализмом јесте преобразена материја. У простор тог литургијски преобразеног материјализма хришћани су позвани да учествују као његови причесници, никако пак као његови посматрачи. Опасност коју би за собом повлачило неучествовање у Трпези тог и таквог литургијског материјализма потицала би управо од његовог разоваплоћења. Конкретније говорећи, целокупан литургијски домостројитељски реализам постао би тада апстрактан, а ми бисмо као литургијска бића настављали да постојимо само у сфери иреалног, макар се радило о самој љубави, или васкрсењу (као у *Matrix*-у). Богослови, који попут оца Димитрија Станилоае данас говоре о Паклу као начину постојања без могућности богочовечанског општења, или опет, о постојању у димензијама апстрактних светова у чијој нас позадини Сатанин лик изједа као црв (као у *Matrix*-у), подсећају нас на евхаристијски реализам као сушту реалност, и на богословље као службу човекољубља. А то значи да никоме не треба олако дозволити да брани деци да долазе Христу. Тим пре би сѝмо, литургијско богословље требало да нас ослобађа за Христа; никако пак да нас спречава и окива. Јер само силом таквог, литургијског реализма било би могуће разорити магијско и апстрактно хришћанство, на пример влашкога краја; понајпре његову нецрквену љубав.

Ништа с љубављу је све, а све без љубави ништавно је.

Воleti треба хтети, а не морати воleti.

Љубав је оно што волиш: ближњег, непријатеља, али и оно што те воли: ближњи, непријатељ; односно цвет, орао, вук.

Ко неће да воли тај је љаво; и опет, ођаволисан је сваки онај ко нема времена, ни воље за љубав.

Једини посао достојан човека јесте – волети: Христа, све живе и мртве људе као ближње, и целокупну твар.

Ко не воли, не може да се моли, а ко се не моли, тај тешко да може да воли.

*

Љубав тражи само једно: учешће у љубави. Из ње се рађа личност; она је сами услов за постанак личности.

Љубављу смо постали, љубављу опстајемо и љубављу ћемо постојати. Ако пак одсуствује љубав, ми смо они који као да нису, а не као они који би требало да јесу.

Живот будућег века означен је, и предокуша се као живот у љубави.

Наши највећи греси почињени су из нељубвености, чиме смо сами ми већ довољно кажњени и осакаћени. Ако је тешко преживети љубав, колико ли је тешко преживети нељубвеност?!

Наша јавна исповест пред Христом, пред људима и пред целокупном твари може гласити: Господе, опрости ми; брате, опрости ми, све постојеће, опрости! – Јер ја не волим колико бих могао и желео да волим благословом и даром Божјим.

Хришћанин који нема страха Божјега ни стида људскога — према томе ни љубави према Богу и човеку — нема храбрости да исповеди сав свој грех, него га мери и степенује налик казуисти и језуити.

Побрини се за љубав да ње не недостаје, а све друго ће ти она сама собом придодати.

Љубав гради споменике, и зато она долази на свачија врата. И опет, свачија врата су посебан спомен(ик) љубави.

Љубав долази по свеопште, а мржња по своје.

*

Промашао је свако ко је пожелео било шта друго пре љубави, и ко је на било чему другом порадио пре неголи на њој самој.

Личности која воли није потребно да буде још и нешто друго; свима другима пак који не воле, потребна је само личност која сме да воли и коју све друго пре тога не би могло да замени.

Љубав је истовремено најосновније и најсавршеније знање.

Једни друге стално прекоремо, грдимо, осуђујемо и кажњавамо због стотину ствари, само никада не и због недостатка љубави.

Сви не могу одједанпут волети све, него неко најпре треба да почне да воли некога. Зато говоримо лаж када кажемо да у свету нема љубави. Љубав се догађа, без обзира што њени непријатељи доводе у питање тај догађај.

Знања без љубави постају вештине унесрећивања људи и народа.

Најдражи си када волиш, макар ти био најружнији, па и злочест.

Заволео си, позлатио си; сви поседујемо таленат љубави, односно дар позлате, али га сви не умножавамо, односно не позлаћујемо. Зато толико минских поља у животу; поред толиког злата у њему!

*

Монаси немају никаквих права у свом животу; такође ни право да воле друге онако и онолико како се и колико се други међусобно воле. Па ипак, њихов подвиг мери се жртвеном љубављу, и по томе се он памти.

Истовремено с изнуравањем и савладавањем тела — тело се као слуга божанских ствари може бестрасно волети, хранити и грејати. У оба случаја пак, даје му се само онолико колико му је човеку неопходно за опстанак.

Макар нам наши греси сметали као рогови и ми једни друге њима боли, када наступи тренутак сведочења истине, истине наше вере, ми ћемо је и по цену смрти показати и исповедити. Господ тада пак може и наше погубљење допустити. Зашто то? Ради нашег исповедања и сведочења да силу истине не може обесилити сила смрти и греха; то јест, да је васкрсење оно што тријумфује над смрћу, добро над злом, а љубав над мржњом. То сведочење о истинама назива се мучеништво, и кроз њега заједно пролазе Христос и Христов сведок. Сведочанство истине хришћанске вере има правац кретања од битија до личности, или опет, значење подвођења бића под личност. Полазне тачке овог покрета ка личности су *екѿѿасис* – *схесис* – *иѿосѿѿасис* – *еѿекѿѿасис* – *каѿѿѿасис*. Или пак *кинисис* – *иѿосѿѿасис* – *синѿѿхесис* – *сѿѿасис*. Током ових покрета и гибања провејава динамичко стање божанског ероса у коме је немогуће опходити се другачије до морално, мужевно и ревнитељски — и по јеванђелском разуму. Све то нам тек тада даје право да говоримо о човеку као *сѿѿермену* или *хомо есхаѿѿологикусу*.

*

Старојелински свет је апсолутизовао биће и мишљење; староисточни свет је апсолутизовао биће и ништавило; десакрализовани евро-амерички свет апсолутизује и первертује биће и смрт, док исламски свет первертује биће и довитљивост и правду на један безобзиран начин. Реално међутим, ови светови апсолутизују биће и супстанцу и гордост. С друге стране, изворни хришћански и јеванђелски свет све нас позива на личносно битије у љубави и смирењу, док за историјског и есхатолошког сведока призива име Богочовека Христа, васкрслог и есхатолошки прослављеног. Њиме су нам загарантоване све историјске и есхатолошке могућности.

Само ако волим ја сам онај који јесам, и само ако сам вољен ја ћу бити онај који могу бити. Дакле, ја сам онај који јесам и који ћу бити само зато да бих могао волети и у љубави остати.

Ако не волимо, ми не можемо ни постати, ни опстати, нити битисати; и опет, ако волимо ми не можемо престати да постојимо, штагод нам се десило у историји.

Путујући између историје и есхатологије као аргонаути између скиле и харибде, ми само љубављу успевамо провући се између њих а да не будемо смрвљени. Чиме још? Само ипостасном молитвом и ипостасном љубвеном енергијом.

*

Бића бићима дугују личну, ипостасну љубав, и она то неутаживо траже. Па и онда када се не ради о људским и анђелским бићима, него о *бесловесним*, и код њих се пројављује потреба за љубављу, као да је личносност по среди, а није, већ логосност. Ако не можемо упознати другог на основу природе и информација о њему, већ путем личног односа и заједницења с њим, значи и да га не можемо

волети другачије до кроз лични однос и заједничење с њим. Душа има топлину према Богу и отима се к Њему јер је претходно рањена Његовом љубављу, док према телу и творевини она зна да буде хладна. То онда значи да и тело и творевина не ступају у однос с њом онако како Бог с њом општи – логосно и промислитељски. Дакле, природа није та која ступа у љубвени однос са нама, него је личност та с којом ми ступамо у љубвени однос. И опет, што је наш љубвени однос личнији, то је и наша љубав независнија од природних стихија и њених атрибута. Уосталом, њене одлике могу и да отежају љубав, али зато не могу да онемогуће њену пројаву. Природа и њене одлике по себи незамисливе су, али су зато замисливе у оквиру личности која је снабдевена природом. Тако је личност, а не природа са својим одликама доминантна у љубави. Личност као плодородна јесте она која зачиње или рађа или производи, и то целим својим бићем и саставом. Зато је лако волети људе конкретне, несавршене, хендикепиране, и најзад, непријатељски настројене према нама, као и све остале слично или другачије декларисане. Али да бисмо волели и оне које је лако, и оне које је тешко волети, ми све њих морамо волети слободно као слободне личности. Али, пошто је бити слободан и волети слободно у вези с одговорношћу, ми нерадо прибегавамо слободи и нерадо волимо, јер, свесни смо саме одговорности у вези с тим; даље пак свесни смо страдања; и још смо даље свесни да све наше бива процењивано и просуђивано; и све даље од тога простире се наш страх, када је већ очигледно да ми немамо савршену љубав – ону која изгони сваки страх. Иначе, та савршена љубав није другачија од љубави према Богу и ближњем, а која се испуњава целином бића: душом и телом, умом и мишљу, срцем и целокупном снагом, стално и увек. Без ње такве, ми венемо, умиремо и поништавамо се.

Ако се срце као орган прво формира, а последње одумире, онда је љубав човеков и историјски и есхатолошки почетак и крај. Зато људи, макар морално и били упропаштени, нису такви онтолошки, односно есхатолошки, упропаштени. Љубав је, а не моралност, њихов последњи испит. А ономе ко има велику љубав, многи или сви греси су опроштени (*Лк. 7, 47-48*).

*

Ако се односиш, ти јеси; ако пак јеси, а не односиш се, ти као да ниси. Само ако се с љубављу односиш, ти јеси онај који воли и постоји као личност у љубвеном односу. А ако се не односимо и не заједничимо — нити волимо, ми нисмо личности, макар претходно имали све, знали све и чинили све. Битовање – *ка* – смрти јесте нељубвено битовање, док је битовање – *ка-животу*, љубвено битовање. Када би Бог налик неком уметнику само створио свет, Он би, баш као сваки уметник, иако присутан у одсуству, био одсутан у односу како на свет, тако и у односу на све нас у њему. И опет, Он би у односу на своје дело, као и на све нас кроз њега био присутан у одсуству, и то у одсуству личне љубави. Тада би се, наравно, свака могућност личног, међусобног љубвеног односа између Њега и нас искључивала. Зато је Бог Логос Својим оваплоћењем додатно стварао; *поновио* је Себе само да би у односу на Своју творевину и у односу на нас могао да буде присутан у љубави без одсуства. Али као присутан – *без* — одсуства, и доминантан и претежан у присуству Своје креације Он успоставља лични љубвени однос са нама, чинећи кроз то присутним – *без одсуства у љубави* – и Себе и нас и творевину. Тако је Он присутан – *без одсуства ради љубави са нама иприсутним* и

са ѿвари ѿрисуѿном у љубави. Дакле, Христос је присутан као човекољубац а ми као христољупци, а не као тварипоклоници и идолопоклоници, док твар присуствује томе и у томе као храм оваплоћеног Логоса и ологошеног човека. Ологошеном или обоженом човеку међутим припадају категорије *сѿособносѿи* – у – *несѿособносѿи*, и *сѿасиса* – у – *кинисису* и *ексѿасису*. Од обратног смера пак, смера *несѿособносѿи* – *уѿркос сѿособносѿи*, *аѿосѿасије* и *диасѿасије* – упркос *схесису* нека нас избаве молитве свих Светих Његових.

Преподобни старац Софроније Нови Есекски је поучавао да се свакоме човеку треба обратити прво срцем, а не прво умом.

На љубав пак сви, свуда и увек гледају као на озебло сунце.

На Страшном Суду ће бити великих изненађења?! На пример, неке људе које су други сматрали врлинским и светим, Бог неће признати нити их потврдити као такве. Колико ли ће опет бити оних које ће Бог на основу њихових крпица и молитвица, као и упркос њиховој неуглађености, грубости па и суровости пројавити као своје угоднике; док друге људе, подвижнике пак са „духовним достигнућима“, Он неће пројавити.

Искључива примена акривије у црквеном животу оправдана је само у настојању да се истраје у љубави. И зато ће само они људи који у неосуђивању сабрата и сачовека, па још у истрајавању у љубави према њему најлакше проћи кроз многе невоље и стићи до краја. А многе невоље и страдања бивају као замена за потоп. *Јер на безумнике негодује вода морска и река их нагло ѿѿаѿа. Вейѿар силан опет, сѿаје им насуѿроѿ и као вихор их развејава (Премудросѿи Соломонове 5, 21-23).*

Било да прети смрт, било да прети нељубвеност, тек, бићу — односно личности, подједнако прети небиће, мада га се оно не дотиче.

Личност је центар сусрета свих врста, као и синтеза свих и свега.

Ако не волимо човека као личност и ако нас он не воли као личност бићемо један другом као лишај и маховина на кори, или израслина на кожи, или осип по телу.

*

Ако немрзећом мржњом не замрзимо оца, матер, брата, сестру, супруга и супругу... не можемо заволети Господа; нити опет можемо постати Његови ученици и ученице. Јер ми, баш како и Господ само за себе тражимо целокупну љубав и целокупно биће другог са којим смо у различитим односима.

Човек је наследник слободе у приличној мери само зато да би био слободан у приличној мери; као и да би својом слободом све више и више покретао своју љубав; да би се својом љубаљу све више и више осмељивао на слободу. У томе би се састојало наше целокупно подвизавање на славу Божју.

Једино тако атеизам не може искакати из самога срца Цркве, него исијавати само сушто славословље, у чему се свет нуждава.

Слобода је изведеница љубави, а љубав повереница слободе.

Љубав се искива између слободе и пријемчивости за њу, с једне стране, и боли и страдања с њом у вези, с друге стране.

Апсолутна слобода, као и апсолутно телесно здравље не могу бити на корист нама који живимо у гресима и страстима. Бесмислено је тежити апсолутној слободи по сваку цену, и то без претходног подвижничког преласка из ниже у вишу

слободу. Они који су хтели да искусе и афирмишу апсолутну слободу прошли су као *гигант зла*, или бар као Иван Карамазов. Слобода ради слободе исто је што и уметност ради уметности; исто што и руски рулет или публично самоубиство ради самоубиства на треф. Ако човек не жели да подведе своју слободу под промисао Божји о свима нама, завршиће као охолица — као неко ко режира епизоде свога живота на тему апсолутне слободе. А Бог Својим допуштењима излази у сусрет свачијој тврдоглавости; њен резултат је међутим, бедан: пркос охолице божанском Величанству и Његовом Домостроју. Тек уједињена с љубављу, слобода креће у правцу бесконачности, и то без опасности од промашаја. Љубав пак поспешивана слободом постаје садржај личности, али и њена пуноћа.

Крст не води к небићу него к васкрсењу. Васкрсење опет онемогућује апсолутизам и финализацију небића; међутим, процес клизања к небићу и смањивање у црну тачку ишчезнућа остаје реална могућност захваљујући слободи; могућност дакле, но никада реализација.

Срамоту и одбојност крста ми радосно подносимо јер волимо Господа и остајемо Му верни до саме своје смрти на крсту. Крст је историјска слика васкрсења, а васкрсење је есхатолошка слика крста. Љубав је опет и историјска и есхатолошка слика личносног, али и екстатичног стања у нашем односу с Богочовеком.

Тропар Васкрсења јесте печат на пресуди смрти да смрт буде разорена Христовом смрћу, да спадну резе с портала неверовања и граха. Човек, осим човека угодника Божјег, човека Израилца и човека хришћанина јесте најстарији опори бог на земљи — орбиталној станици греха и лудила — станишту бића угорчаног меланхолијом, грехом и смрћу. Његову горчину само крст страдања и молитва Хлеба и Чаше могу смекшати и засладити.

Познање другог и љубав према њему на основу прикупљања информација о њему ствар је подозрења, шпијунаже, презира — у крајњем виду мржње; када се пређе ова црта, нашег брата почиње да угрожава смртна опасност управо од самих нас.

Када се наша мисао одвоји од деловања ми обмањујемо себе и друге, то јест лажирамо сами догађај истине; или опет, лажирамо га тако као да је догађај истине био исход и резултат заједницења и удеоничарства.

Несклад ума и срца узрокује сукоб и огрешење о љубав. Ум постаје неумољив сваки пут када је настројен јуридикчки и правдољубиво према срцу, док срце постаје неумољиво према уму када је само настројено афективно и човекољубиво. Страсти међутим узрокују сукоб свих човекових сила и нагоне ум да дела погрешно, а срце да дела перверзно.

Саблазан изазвана изневеравањем поверења и љубави братске и пријатељске покреће правдољубље, а оно осуђивање, а ово освету, а оно презир. А када се круг затвори ми схватимо како је и на почетку и на крају само и једино љубав страдала — и то љубав братска и пријатељска.

Личност нас покреће на заједницење, као догађај познања, истине и среће, силе, подвига и кенозе, жртве и љубави.

Ако су неки људи као карактери прејаки за нас, или опет ми као карактери прејаки за неке друге људе, у каквој ли се тек сили Христос представио незаконим људима који су дошли у Гетсимански врт да га ухвате и одведу пред Синедрион па

су уместо тога попадали на земљу од силине Његових речи у кратком дијалогу с Њим: *А Исус им рече: Кога ѿражиће? Одговорише му: Исуса Назарећанина. Исус им рече: Ја сам [...] А када им рече: Ја сам, одсѝуише најѿраг и ѿйадаше на земљу (Јн. 18, 4-6).*

*

Унијата је неко ко у сваком човеку види паписту, међу првима пак као таквог он види једног православца. А када би се његов сан о јединству свих остварио, тада би његов папа заиста завладао светом, али само привремено, јер би се то тада моментано окренуло на штету саме љубави. Грдног ли митарења!

Људи који су проглашени *ѿерсонама non grata*, увек нам долазе као лицемери и освајачи, увек заклоњени миротворством. Макар само *свраѿили*, или само били *на ѿројѿѿовању*, они и на тај начин демонстрирају своју моћ, власт, непогрешивост и аспирацију за *ѿером мисионис*.

Света Тројица је иницијатор историје. Сваки покушај доминације у историји од стране људи као индивидуа, и то с намером да стварају нови поредак, не може успети. Прво, они раде на пројекту остварења заједнице која се никада не поклапа са Црквом и у којој се знање никада не поклапа с љубављу нити индивидуа с личношћу. Друго, колико год једно царство било идеално, оно се никада не остварује у историји, него изван ње, у есхатологији. Царство Божје пак актуализује се епиклезом и благодаћу. А предукус превладаности тих реалија могуће је осетити само у Евхаристији. Сваки покушај искључиво људских решења овога питања, и то решења којим заједно прибегавају политичари, банкари и генералштабови остаје запамћен само као још један у низу историјских промашаја. Тако имамо појаву да се пакао гради од рушевина и на рушевинама историје, а рај опет да се гради само на делима истинске љубави – догађајима богочовечанске заједнице и личних љубвених односа.

*

Пакао је похота тела, похота очију и гордост или надменост живота, што све заједно, вештином обмане и самообмане представља пут и истину, живот и љубав и слободу, а да ништа од тога није право нити истинито.

На свему су утиснути знаци наших мисли, осећања, речи и дела. Све нас саме одаје, и све само о нама самима сведочи, било са стењањем као од синова погибли, било као са жарким ишчекивањем љубљених синова Божјих.

Оно што у речи и пракси будизма, зена, суфизма и осталих религија постоји као љубав и светлост и слава човека и твари — све постоји и у хришћанству, — али оно што постоји у хришћанству – богочовечанска заједница сједињена љубављу и васкрсењем из мртвих — тога у искуству будизма и осталих религија, нема па нема.

*

Који је са земље од земље је, и од земље говори (Јн. 3, 31) и дела. А силу да буде с небеса и да говори и дела одозго, то човеку дарује Дух Свети, Дух силе и чудотворења. Највеће чудо пак јесте да Бог дозвољава човеку да учествује у Његовој суштој енергији, а да при том Божјом љубављу буде сачуван од ишчезнућа. Одакле уопште присуство љубави у личносном енергетском односу

између Тројичнога Бога и човека?! Захваљујући Оцу Небескоме Који нас Христом лично усиновљује, и поставља нас на исту *синовску лествицу*. Тако се стално, и све присније дешава оно што се једанпут одиграло на почетку света; када је Света Тројица створила човека по Својој (читати— Христовој) слици и подобiju, а сада се све то као лично наше енергетски преплиће у Христу и с Њим.

Бесмислено је спорити се око дијалектике смртности/бесмртности нашега бића по природи. По својој природи биће нам је смртно! Међутим, путем ове дијалектике треба истаћи нешто друго. Тек крштени, миропомазани и евхаристијски човек постаје бесмртан и вечан *по природи наше нове, еклисијалне, богочовечанске ипостјаси*, добијене даром Духа Светога. Могућност да се у тајни божанске Евхаристије чинодејствује наша бесмртност, и то у вези са вечношћу Царства, треба да привлачи сву нашу пажњу. Кроз заједницу са Христом ми постајемо вечни, и то у складу с Његовим речима да: онај ко не једе Његово Тело и не пије Његову Крв, нема живота вечнога. Живећи по Његовим речима о јастију и питију Његовог Тела и Крви ми своје створено и смртно постојање укорееујемо у нествореним енергијама што нам их Свети Дух раздаје у Евхаристији. За учешће у овом светотајинском реализму, реализму *каџ ексохин (par excellence)*, потребно је јединство личног слободног настројења нашег бића и целосног покрета логоса природе ка сједињењу са Богом. Овде треба тражити и налазити корен никада довољно ухватљиве а неуништиве љубави богочовечанске, и то с обзиром на искуство да је свака другачија љубав саблажњива и налик плеви коју ветрови живота развејавају по његовоме мору.

*

Ако ми своју мисао и љубав ограничимо само на историју постаћемо и остати заробљеници једне саме историјске љубави. Таква је на пример Сатанина јеретичка мисао, у бити само историјска, но са трајним есхатолошким последицама по њега и његове припаднике. Њена циљевитост је рушилачка и применљива само на поткопавање свеопште љубави; то јест на первертовање њене изворне, љубвене енергетике у енергетику мржње. Упркос томе, а захваљујући љубави на којој је изграђен целокупан поредак живота људи и света, опстаје сами тај свет. Захваљујући опет човеку који је пре свега биће љубвено, могуће је надграђивање љубави све до љубави Царства Божјег.

Човек је лично, заједничарско биће, а самим тим и биће љубави. Ако не општимо с другим сачовеком ми ћемо неминовно општити са собом; ако ли не волимо другога, волећемо себе, а ако не волимо другога и себе, ми ћемо волети било шта друго живо и неживо, јер љубав је лични, узвратни и комуникативни извор идентитета и насушна потреба. Ако ли човек њу не даје и не прима, замрзиће и убити или другога и себе, или уништити оно према чему је био усмерио своју љубав да би оданде поцрпио свој идентитет.

Исто важи и за сва друга словесна бића, понајпре за два реда врхунских -- Херувиме и Серафиме. Онога часа када је најврхунскији међу бићима Сатанаил престао Богу да узвраћа љубав и да се подвизава у слободној љубави према њему и према свим осталим бестелесним сажитељима суштим у благодати Божјој, догодило се најпре њему, а затим и његовим саприпадницима прво практично масовно самоубиство у космосу.

*

Америчка Администрација, брза на окидачу и најперспективнији произвођач смрти, и то како на своме огњишту тако и на свакоме метру свога кавкацијскога присуства, једнога дана ће погинути у двобоју. Она не дозвољава да буде вољена, него чини све да би била омражена. Њом и помоћу ње влада бог и промотор рата, коме она приноси жртве: децу, браћу и родитеље целог света. Америка је земља без љубави према остатку света; или, ако би другачији исказ ишта битно поправио, она је хипокрита и циник и рогоња у свом опхођењу према свим људима, понајпре према Богу.

Жртве између две и четири стотине америчких ратова разних врста вођених широм света, почев од 1956. године, и исто толико огрешења о љубав света могу се мерити само мером званом *мега-дед*.

Европа није обећана замља него континент земаља Европе на коме се другима обећава оно што се на свом тлу и својим туземцима не обезбеђује, нити се може обезбедити: братство, једнакост и слобода. Где је онда у томе место љубави према свима; поготово ако ту још нису остварена много мања обећања — ствари неопходних за опстанак свих припадника хришћански утемељене Европе, али са хришћанским идентитетом који данас доводе у сумњу сами Европљани. У ствари, док они доводе у питање и у сумњу своју љубав према свима, мамона Европе не доводе. Златно теле је данас вољеније него икада у историји саме Европе, најистакнутије заговорнице љубави. Али, истина је таква да њен опстанак данас ипак највише зависи од ратног лицемерја познатог као профитерство; дакле, од производње, промоције, извоза и увоза ратова.

Осовина Москва-Београд-Пекинг, с једне стране, и Вашингтон-Лондон-Ватикан-State, с друге стране заузимале су и заузимају став античког етичара који верује да је могуће да људи постану морални кроз приморавање. Међутим, за хришћански етос моралност такве врсте нема етичког значаја. Зато су оне у позадини истовремено законодавне и Законодавци, баш као у антици, док Јеванђеље гравитира ка спасењу целокупног човека (в. Јоанис Сикутрис, *Плајтонски ерос и хришћанска љубав*. Смиља Аврамов, *Opus Dei; Трилајтерална комисија*).

Пошто своју наметљиву моралност Осовине светских сила везују за безлично хипокритско законодавство, њихови челници, чланови и активисти не морају да се осећају лично одговорним за разноврсна кршења људских права и правних норми међународно признатих, јер своју евентуалну одговорност они преносе на слово закона, изневеравајући при том сами његов дух. Док своју савест, али и савест свих других они истовремено елегантно ућуткују прстом самога закона. Све их то учвршћује у уверењу да светом могу и смеју јездити као јахачи Апокалипсе без одговорности која за собом повлачи и санкције.

Ако некада одбаце *коалицију нејравде*, и батинање народа по глави и срцу „паметним бомбама“, па се одврате од речи охολих те од душе своје помогну гладноме, и душу понижену насите правдом, јахачи Апокалипсе неће завршити на *скују цинова* него ће заблистати, без обзира што су сада погружени у паклену таму.

Постоји оружје ратоборника страшније од атомских и „паметних бомби“; постоји оружје страшније од живих бомби-камиказа, супротстављено првом; постоји оружје страшније и од једног и од другог— клетва праведника и слуге

Божјега. *Не било од тебе никад више плода довека. И одмах се осуши смоква (Мтл. 21,18-21).* Међутим, праведник и слуга Божји неће употребити ово оружје ни против кога, јер има заповест Господњу само да благосиља, да чини добро, за све да се моли и непрестано да воли. Зато ћемо се овим речима обратити онима којима их и упућујемо: *Црвена завјеса је коначно сјала с очију; црвени рак дефинитивно разједа самога себе; црвена љубав је постојала сав околни свијет; црвена завјеса и црвена љубав фарбају се у нову боју; само рак остаје сјара изјелица свакога онога ко је пољудио од свакога добра.*

Личан, слободан покрет ка Христу и нашем сачовеку, као и непрестано рушење зидова свога *его*, ето шта и који би био сав наш подвиг у историји.

Бог нам свима даје жалац у месо да се не поносимо. Ако имаш слободног приступа животу, ти имаш и бригу да га одржиш и сачуваш. Ако си пак добио дара покајања, ти немаш брига и страсти, али те зато мори осећај грешности и нагриза опори укуса греха. У оба случаја љубав те исушује и дух ти обара: у првом случају њена близина и огањ, у другом њена удаљеност и утисак да је недостижна.

Чињеницу да је увек било, да има и да ће увек бити више нехришћана него хришћана, не треба тумачити тако да само нехришћани неће бити чланови Божјега Царства Љубави. И опет, да ће само хришћани бити његови чланови. Напротив, у том погледу нас очекују велика изненађења, и претумбације: многобројни пређашњи нехришћани у Царству, а многобројни малопређашњи хришћани ван њега. Ко ће испитати дубине промисла Божјег, разлоге Његове благе воље и неприкосновеност Његове одлуке?!

*

Сама жеђ за љубављу спасава саму љубав од згаснућа изазваног различитим стварима: егоизмом, интересима, zasiћеношћу, неверством. Таква љубав не тражи своје, него оно што је другога; она све носи и сноси, милосрдна је и дуготрпелива и никада не нестаје.

Јединство Римокатоличке Цркве с Православном Црквом биће могуће само ако се Римска Патријаршија врати своје изначалном етосу; само ако се одрекне свог активног двојничког идентитета структурисаног државнички, то јест, цезаропапистички, те се самим тим одрекне и владарског мача и духа овога света; најзад, под условом да се одрекне моћи и славе овога света. Све дотле пак, она ће морати Божје да даје цезару, а цезару Божје, док и Божје и цезарево себи, само да би опстала овако како она све досад опстаје. Јер оваквом будући, она нема потребе да носи крст страдања; као држава, она ће и даље бити безбедна и никада у опасности да буде распињана. Али баш зато она као Црква никада неће бити у стању да не испушта свој крст страдања. Али тада већ неизбежно осуђујући себе на историјско трајање и деловање, но не и на страдање, она већ неће моћи стално да умире на крсту, па ни да васкрсава као распета; нити ће сама икада имати потребе за потпуним смирењем, нити снаге за потпуним покајањем, него само за стратегијама, тактикама, самооправдањем, утилитаризмом, ађорнаментом и пост-ађорнаментом. И никада неће бити спремна да људима храбро погледа у очи и затражи опроштаја, јер се она итекако огрешила о њихову љубав, као што се и даље огрешује. А опет, и када повуче потез налик покајничком, она у ствари пружа само кактусову смокву *франгосику*. Тако папоцезаризам све до овога часа производи воће од кога се цепа ум, окамењује срце, трне зуби, рађају мртвоређенчад,

изјаловљује утроба, губи вера, прогони љубав, презири и сахрањује Бог, пактира са антихристовим претечама, апстрахује Јеванђеље, обезнађује свет, беатификују зли, opakљује и *квазари* свет, клиже у небиће, иде на руку кнезу овога света. У вези са беатификовањем злих опет, даде се замислити Рај настањен грешницима, али се не дају замислити блажени који настањују Пакао. Другим речима, ми познајемо безброј грешника у Рају, али зато ни једног јединог блаженог или светог у Паклу.

Човек умире од недостатка љубави; човека убија нељубвеношћу; људи убијају својом нељубвеношћу.

Једни друге волимо и једни за другима чезнемо путем мисли, речи, присуства и односа реалних и замишљених. Енергијом оживљујемо једни друге или се усмрћујемо ускраћивањем себе другима, а да тога често нисмо свесни. Потребу за љубављу као за плодом дејства личних енергија имамо сви, заједно са светитељима, но понајпре потребу за ипостасним благодатним енергијама.

Православље је моћ претварања речи у живот, моћ прехране тврдом храном, моћ познања светих кроз молитву, моћ вољења помоћу Онога Који је Љубав.

Колико год губио своје постојеће територије, толико освајаш туђе, само ако на њима зидаш с љубављу.

Свима смо све да бисмо некога придобили, и свима можемо бити све само ако смо јачи од својих страсти, и јачи од страсти оних којима јесмо све, и треба да им будемо све.

*

Степен нељубавности око нас налази се испод нуле. Студен душа и срдаца све нас кочањи. Сваки покрет налик милошти добродошао је: да ли шушкор лишћа, или светиљке које зује, да ли интерес римокатолика и протестаната за светогорским бдењима и духовношћу, свеједно; или пак ретки, заљубљени младић и девојка повијени уличним сивилом и пустоши.

Нико и ништа осим љубави не може скрцати језгро наше гордости.

Моћ новца у присуству љубави? Незамисливо! Они који су спознали љубав знају да новац није њен покретач. Љубав без новца остаје љубав, новац тек с љубављу постаје љубав, док новац без љубави постаје смрад. И ништа тако не благоухаје као љубав без интереса, као што ништа тако не заудара као новац без покрића, -- без обзира колико пута он био опран.

Тамо где је срце, тамо је и благо; ми се усмеравамо оним чиме се и исцрпљујемо – љубављу. Тамо где борави наше срце, тамо почива и наша љубав. А то тамо није друго до Господ, човек или разноврсне ствари.

*

Од добре мисли човек се проубави, а од зле се нагрди.

Таштина, све је таштина ако љубави нема. Не постоји грех нашег ближњег који би нам дао за право да се од њега одвратимо или да пред њим затворимо своје срце.

Ко има љубави има све, и може све, и чини све, и зна све, и наслеђује све, и оставља свима све, и измољава свима све и шаље свима све.

Док неки нису спознали љубав, она им је била апстракција. А када су се на пример сусрели са старцем Софронијем из Есекса, пренеразили су се њом као рефлекторном силином снопова које је старац бацао наоколо. Овај блажени

Софроније говораше да се човеку не треба обраћати из главе, него из груду; дакле из срца.

Грех изазива хаос у хармоничној и логосној структури твари. Љубав пак поспешује логосни поредак бића.

Ко има љубави — онај чију љубав гасе искушења, или онај чију љубав подстичу сами потреси?

Љубав је гориво креације. Иако тело изанђава, мисли гасе, срце постаје гладно, жедно и жељно, љубав и даље украшава све око себе саме.

*

Четири су заповести старца Силуана: волети све, молити се за све, плакати за све и кајати се за све и сва – па и за оне још нерођене. Силазимо у пакао да бисмо видели себе и друге, па још замислили и оне нерођене; силазимо тамо да бисмо видели оне који су чинили највеће грехе – грехе против љубави. Плачемо због оних који не желе да уђу у радост Господа(ра) свога. Ко ће бити спасен а ко неће – не знамо; али нека само срце гори љубављу за свима, па и за демонима; милосрђу Божјем, односно Његових молитвеника, заиста нема граница.

И после старца Силуана васељеном одјекују молитве за непријатеље и васколики Божји свет: За милост Божју нама недостојним слугама Његовим да нас све сачува од мржње и злих дела. Да се у нас усели љубав несебична по којој ће нас сви познати да смо ученици Христови и народ Божји, који се подобно светим прецима опредељујемо за истину и правду Царства Небескога.

За све оне који су обесправили ближње своје: учвељењем сиротих, проливањем невине крви, узвраћањем мржњом на мржњу. Да им Бог подари покајање, просветли ум и срце и обасја им душу светом љубављу да више не непријатељују.

Господе, како је много непријатеља који војују против нас и говоре: нема им помоћи ни од Бога ни од људи. Господе, Ти нам пружи руку Своју да останемо народ Твој по вери и по делима. Ако треба да страдамо, да то буде правде Твоје и истине Твоје ради — и да не допустиш да то буде због неправде наше или мржње наше према било коме.

Још се молимо Богу Спаситељу свих људи за непријатеље, да их човекољубиви Господ одврати од насиља над православним народом нашим; да нам не руше свете храмове и гробове, мртве не размећу и разносе, спаљују и краду, децу не убијају, народ не прогоне; да се и они обрете на пут покајања, правде и спасења (видети оригинални текст *ѿрозби Паѿријарха Павла* и упоредити га са нашом незнатном интерполацијом и допуном).

Љубав Христова тражи другачији језик од јуридикчког; нечију немораланост ми можемо разумети само вером и молитвом, а самог неморалног прихватити само личном љубављу.

Ако је светилка безбожника грех (*Паримије*), љубав му је мржња. Шиптарска деца Србима и данас показују својим прстићем како би их заклала.

Интегрална егзистенција зависи од љубави према непријатељу, и она је остварива; тек када сам ја истовремено онај други, и када је тај други истовремено лично ја сам, моја љубав према пријатељу и непријатељу моћи ће да дође у благодатну перихорезу са љубављу Оца и Сина и Светога Духа.

*

Пастири говоре да бити пастир значи узети смрт од другогa и дати му живот свој.

Господ Дух Свети расуо је дарове свуда по човечанском праху, и људе мулти-универзуме задахнуо силом љубави.

Наука се прима ако се предаје отачки, и очинство се прима ако се предаје зналачки. Науком се побеђује а очинством спасава. Да бисмо спасили другогa који гине, ми саму његову смрт морамо поделити са њим.

Како квасца у тесту, како соли у јелу, како меда у саћу, како мелема на рану, тако ми потребујемо љубави у срцу и врліна у свету.

Колико год необично и учено звучале теме: *еклисиологија црквеног Тийика, христологија и ѿневмајологија Тийика*, или пак *историја и есхајологија Тийика*, тек — ми се никада не одмичемо од свештенодејствовања богољубља и човекољубља, то јест Царства Божјег у оквиру тајне Домостроја спасења; и то Домостроја резимираног Евхаристијом.

Од свега већи су милостиња и опроштај. Они су и критеријум Великог или Страшног Суда. И праведни и грешни сву своју љубав могу свести на њене делатне форме: на форму прехране гладних и напајања жедних, примања странаца и одевања нагих, посећивања болесника и одлажења затвореницима. При том треба бити уверен да таквим чињењем чак и најнезнатнијим људима, и то чињењем по својим могућностима ми у ствари то чинимо Самоме Господу. Једино на основу делатне љубави ми можемо исповедати веру да је Господ Исус Христос са Светим Духом на славу Бога Оца.

Лакше је позивати Албанца и Шиптара да се одрекне своје вере и постане хришћанин, неголи са њима преговарати о интересима заједничким са српским, као и о потреби међусобне љубави. Иначе, Србина вековима меље машинерија ислама као огољене форме Старог Завета, с једне стране, и машинерија римокатолицизма и протестантизма као утилитаризоване и цензурисане форме Новог Завета, с друге стране.

Ако сви одметнути од Србина не желе њега да воле, поштују и трпе као свога претка, добротвора и домаћина, нека се бар сете да су они помоћу страних и домаћих патрона и ментора — од Србинове земље себи узимали територију за своје марионетске државице — Србе узимали за своје мале новонационалне скупине — од Србинове вере узимали прозелите за своје превере и верице и секте. Итекако да се сете да су сваковрсном мирном или егзекуторском преваром и пљачком свега Србиновог постајали неко и нешто; заклањали се иза свога прста и то им било толерисано, баш као данас на Косову и Метохији; толерисано због *неузнемиравања јавнога и међународнога мњења*. Како је било, тако је и остало: Србин и сада као и до сада има крпеља на своме телу или вампира о врату. Баш зато — ко год хоће да *истинствује у љубави* и да *воли у истини*— мора рачунати са горњим чињеницама сваки пут када се дотакне мученичког етоса и препаћене душе народа српскога.

Потурчени и поисламљени Србин може променити веру, наду и љубав, одећу и изглед; храну, песму и игру, народност, карактер и обичаје — само никада свој језик не може променити. Зашто?! — Зато што с онима чији је он и који њега хоће — он са њима неће, док они чији он није и који неће њега — он са њима хоће.

Ето тако он остаје сам и изолован, обележен језиком као судбином; чак и тада када пева *Мевлудску илахију, Ашере и Салавати*.

Ако синтагма *вечийи Србин*, смишљена тенденциозно буде ушла у трајну историософску употребу, српска историографија могла би спремно да одговори на шиканирање српског феномена из светске историје народа. И то својом синтагмом — *вечийи Србинов данак у крви* под освајачима, завојевачима, казним експедицијама, окупаторима, крсташима XX века и орвеловским миротворцима и усрећитељима века XXI.

Сви бивши Југословени су ставили своје руке на Србе као на жртвеног јарца, па су их преко својих патрона, натоварене заједничким гресима послали на судилишта. Лично пак, сви они заклањају се иза сакате правде која није тврђа од сламке. И док бивши Југословени самозадовољно утврђују своју правду, исти тврдоглаво одбијају да се сете уравниловке црног адмирала: „*Слаба Србија, јака Југославија*.“ Аналогно тој, уравниловка *del pilatovaca* стоји на још краћим ногама и гласи: *Делџонџеова кадиница ње њужу, Делџонџеова кадиница њи суди*.

Човекољубац и човекомрзац, сиромах и богаташ, црнац и белац сусрећу један другог. А Бог их је све створио христоликим. Ко љубављу буде чувао своје руке и ноге, своје очи и уши, своја уста и језик, ум и своје срце, ревност и своје смирење, своју веру и исповедништво, свој дар и сиромаштво, своје здравље и своју болест, своје чојство и јунаштво, ближњег свога и непријатеља свога — сачуваће душу своју од невоља, јер, чување свега побројаног јесте та сама невоља.

*

Од IV до XX века свети Оци са неприхватањем говоре о непреображеном еросу. Блажени Августин на крају епохе жарког ишчекивања поновног доласка Господњег—*ерос (amor)* назива *срамојном и нечистиом љубављу* оних што хоће да се узајамно воле и да свим расположивим доказима изјављују и показују како љубе; како они ватреније пламте када осећају да душе за којима жуде покреће исти жар; како дух који је био укочен постаје живахан пошто примети да га љубе; како онај који је већ горео још више се распаљује када сазна да ће му љубав бити узвраћена. То јест, он показује да нема већег подстицаја љубави да се зачне или да се увећа од онога којим онај који још не љуби увиђа да га љубе или да се, ако љуби, нада да ће му љубав бити узвраћена, а да он за то већ има очигледне показатеље (*De catechizandis rudibus* IV, 7).

Супротност и разлику између *ероса* и *љубави* свети Симеон Нови Богослов изражава у својим *Химнама*: „Чезња (πόθος) и љубав према Теби [Христе] побеђује сваку љубав и жељу смртних [људи]. Колико се Ти узвишаваш над видљивима, Спасе, толико је чезња за Тобом већа, и она покрива сваку човечију љубав, одвраћа од ероса телесних уживања и брзо одбија све жеље. Јер страсна жеља је заиста тама и дубока ноћ, чин срамних грехова, а ерос и љубав према Теби, Спаситељу, јесте светлост“ (*Химна* 39, 1-14).

Ми вршимо тешки грех када демонима жртвујемо удове нашег тела, пошто су они потпуно Христови свети удови — удови нашег светог Владике и Самодршца; упркос томе, ми се не бојимо да их самовољно бацамо лукавим бесовима, чинећи тако нечасна дела греха (*Химна* 39, 30-34).

Свети Нектарије Егински, с краја епохе поновног жарког ишчекивања Господњег доласка — ерос назива *сџраићу доконе душе која се рађа од*

радозналог гледања, као и неразумном жељом која се у души брзо рађа, али сјоро гаси; да он као ватра одједном спали срце и не угаси се брзо јер га распирује машта која помоћу мисли непрестано обликује идол вољене личности; када он насрне на незаштићену душу да је сасвим пороби и нагони да се она њему сва саобрази; да он подстиче неразумне душе на лудило и безумље помоћу незауздане маште која се потхрањује умовредном ватром; да он обузима душе испражњене од божанског ероса и чамеће у самоћи, јер срце саздано да воли не остаје бестрасно према еросу, него уколико га не рањава божански ерос, онај други да га савладава (Познај себе 12, 256-257, на грчком).

И блажени Августин и свети Симеон Нови Богослов и свети Нектарије, подобно осталим црквеним Оцима истичу потребу распињања непреображеног ероса (*amor*) и његовог преображаја у божански ерос (*amor*).

Христос се оваплотио да би човек познао меру Божје љубави, и да би то човеково познање постало распламсана љубав према ономе који га је изначално љубио, еда би по Христовој заповести и Његовом примеру он љубио ближњега; јер, и Христос је постао ближњи из љубави према човеку далеко одлуталом (*De catechizandis rudibus* IV, 8).

Говорећи о лепоти непорочне љубави преподобни Симеон јој се обраћа као личности позивима пуним слика, позајмљеним из полне љубави (*Катихеза* 1, 73, 78-98. *Химна* 15, 160 – *валамос, божанско семе, синусија*). Овде запажамо тесну везу и постојећу сродност између љубави и ероса. Виђење љубави дарује бесмртност, а Христа чини видљивим (*Катихеза* 1, 99-104).

Љубав је божанствени Дух: Створитељ је дошао на земљу и дао нам божанственога Духа Који је љубав (*Химна* 17, 495-498). Она се созерцава као нестворено јављање Бога у човеку, или као божанска сила која нас сједињује с Нествореним, и да се при том сама поистовећује са Светим Духом. У богопознању ми не знамо Бога по себи него онаквог какав нам се Он открива својом љубављу. „*То да Ти постојиш, ми знамо, и Твоју светлост видимо; какав си Ти ипак и Ко си, нико не зна. Међу њим, ми имамо наду, и веру држимо, и љубав коју си нам Ти даровао као безграничну, неизрециву, несмешиву познајемо — њу која постоји као светлост нејирисивна и сведелайна (Химна* 18, 8-13). И опет, као обожујућа љубав, она је— Бог (*Химна* 5, 24).

Једино срцима рањеним божанским еросом — оним еросом који је испунио сваку жудњу и није ништа оставио неиспуњеним — свети Нектарије признаје моћ господарења. Њихов божански духовни ерос јесте савршена љубав која се пројављивала као непрекидна жеђ за божанским. Божански ерос опет, рађа се у очишћеном срцу, јер у њему цвета и делује божанска благодат. Он је дакле божански дар јагњећој души у којој се настанила благодат. Заволевшенике или волитеље божанског најпре сâм божански ерос привлачи собом, а затим они сами узљубљују божански; они сами најпре постају синови љубави, а затим заволевају Небеског Оца. Срце заволевшеника или волитеља Господњег увек бди услед изобилне љубави—када оно опијено Њиме и опева и велича све красоте Господње и сву величанственост Његову.

Душа заљубљеника Господњег познаје Господа и постаје блажена у тој мери да од ње смирене бежи све оно ње недостојно и страно Божјој љубави. Божанска љубав њу прекрива као облак и приводи је к себи као вечном извору; к

себи као вечној љубави, па је и вечном светлошћу испуњује. Душа храњена божанским еросом увек се радује и весели се и скаче и игра, јер се успокојава љубављу Господњом као водама одгоја и крепости. И после тога никаква туга ни жалост више не ремете њен мир и радост и весеље. Телесна чула не узнемиравају заљубљеника или волитеља Божјег сада када је он сав посвећен божанском. Неизрецива сладост божанске љубави осваја и обузима срце, а ум привлачи божанском еда би га радосног смирила у Богу. Такав човек стално говори: *Госпoде, када ћу доћи и показати се њед Лицем Твојим?* (в. Познај себе, *О љубави* 3, стр. 84-86, на грчком).

Најдинамичнија пројава божанског ероса у души свакако је радост у Духу Светом: радост која дира душу, изазива милину, духовно весеље и насладу; радост која остаје тајанствена и која се крије у кутовима срца; радост у којој душа игра у миљу и весељу, опијена божанским пићем; радост као жуђена наслада душе што више од меда и саћа слади језик онога ко се њом испунио; радост која у срцу славослови, а што усне не умеју да испевају; штавише ту, док срце говори, уста ћуте. Срце радује се због настањености љубави Божје у њему, због испуњености жуђеним добром, због примљености тајанствене вести да је Бог узљубио човека; најзад, срце радује се јер се мир, спокој, тишина и непомућеност зацаревају у њему. Оно је познало Господа вером, надом доказало постојање будућих блага, љубављу познало да Господ пребива у њему (в. *Познај себе* 2, 240-241).

Зато, ставимо љубав преда се као циљ; њој усмеримо сав свој говор; шта год проповедали, помозимо слушаоцима да слушајући верују, верујући да се надају и надајући се да воле (*De catechizandis*, IV, 8).

„Трчимо верни, њожуримо, млаки, ујоћребимо силу. Троми, усћанимо да бисмо освојили љубав; њостанимо њени њричесници, њређимо заједно са њом од овдашњих сћвари ња сћанимо њред Творца и Владикy“ (Химна 17, 408-418. Архиепископ Василије, *Прејодобни Симеон Нови Богослов* 3, 230-235; 4, 236-242).

*

Један те исти догађај и чин душевне и телесне љубави два бића може да има два потпуно различита значења, службе и последице, и све то у зависности од настројења што саму њу одређује. Наиме, тај догађај може бити или онтолошки, ипостасно и евхаристијски означен, или опет испразно, себично и атрактивно режиран.

Човечанска љубав не доноси слободу јер је она недуховна и необлагодаћена; и још зато што је човечанска слобода нижа и добродетелношћу неутврђена. Па још човек пропада услед неиспуњења заповести о љубави (свим својим бићем према Богу и ближњем) и слободи (која би нам била на корист). Неутаживост ероса за Христом не потиче из жеђи за безличном благодаћу и безличним блаженством пре неголи из жеђи за личним односом с Њим. А наша жеђ је усмерена ка односу човека као личности са Христом као Личношћу. *У њоме се и њоказа љубав Божја њрема нама: Он најѡре заволе нас* (Јн. 4,10), *а заѡим нам њосла Сина Свога Јединороднога у свей да живимо Њиме* (1. Јн. 4, 9).

Свако ко се опасао грехом, блудом и сновима осиромашиће благодаћу и врлином, истином и правдом, вером и надом, љубављу и животом изобилним, а обући ће се у крпе и рите срама и стида; па када му се после неутаживе жеђи за

*као да је више живео он, Павле,
него ли Христос у њему.
Да рикнеш као лав!*

*Као да Игњатијев ерос маникотатос
није тражио да га као пиеницу Божију
самељу зуби зверова,
еда би се нашао Христу чисти хлеб.
Да рикнеш као лав!*

*Ма, Симеон –просфора пекао се на огњу благодати
док није осетио мирис себепечена;
ма старац Серафим еросом је кликтао:
Радости моја, Христос воскрес!
Ричем као лав!*

*Старац Силуан купао се у огњеном миру
Духа Светога,
кир Софроније Нови прославио се чежњом
за Богом и човеком,
кир Павле Српски догорео
Богу слуга, нама отац.
Да рикнеш као лав!*

*Ерос чини човека,
ерос чини хришћанина,
ерос чини монаха,
ричем:
Одступите ћифте,
млаке, мртвене,
тугаљиве, жугаљиве!*

Бојите се срца

*пробијате се главом
а не еросом – тим срцем срца!*

*

Ако терет своје људскости ми не поделимо са Христом и ако се Светим Духом не укрепљујемо наш терет ће нас смрвити. Непрестано додавање људских зачина у човека, итекако преиспуњеном људским зачинама најзад ће укинути укус самог човека и његовог ближњег. Дакле, његов језик ће постати инструментализован, тврд и неразумљив на многим местима или у целини, као на пример језик Кантов, Хегелов и Џојсов, Хајдегеров, Левинасов и Јанарасов (1. *Кор.* 14, 1-25); или пак виртуелизован као онај Стивена Џоунса. Човеков идентитет опет, његова љубав и начин постојања постаће овисни о технологији и њезиним изданцима; ствар о којој је сведочио Јингер и која га је учинила славним. Левинас пак губи поверење у реч *љубав* јер се она искварила и постала лажна романтичарска идеја (љубав без ероса). Зато ју он смењује појмовима: *одговорности за другога, одговорности за смрти другога, човек за човека, да се човек не остави сам*. Али зар повратак речи *љубав* не може да уследи увек директно и увек муњевито, само ако смо се претходно сложили у тврдњи да је етичка истина заједничка; то јест у тврдњи да човек човеку није само рачун и ужас — нешто због чега је европоцентризам једанпут већ био дисквалификован; или пак нешто због чега ће се американоцентризму догодити исто: да испадне из утакмице.

Ако је циљ нововековне философије био однос мишљења и бивствовања = представљања = присуствовања, и то на путу ка теорији сазнања = метафизици = онтологији сазнања, и ако су философија егзистенције и егзистенцијализма са логистиком најутицајније струје те — нововековне философије — онда све то сажето у мисао да је *сијање бивствовања бивствујућег скривено сијање* мора бити најпре препознато у Јеванђељу, да би затим као перипетија постало свима и схватљиво и обавезујуће у акту изграђивања Цркве. Према томе, нису блажени само они који знају, нити само они који делају, него су блажени они који и знају и делају. И док работају Господу они знају да је Он Пут, Истина, Живот и Божја Мудрост. Пошто знање без смирења надима, они се умудрени и научени Богом већма смиравају да би им Бог дао благодати, а не усуђују се дрзнути се на гордост да им се Бог не би супротставио и успротивио. Њихова светлост, дакле мудрољубаца божанске Мудрости и делатника заповести Господњих, светли се пред људима, те они гледају њихова добра дела и прослављају Оца нашега Који је на небесима. И ако су они као људи некада седели у мраку и у сенци смрти, сада су устали у покајању и божанска светлост их је обасјала. Сами су постали светлост која се не гаси и не меће под наћве, него стоји на свећњаку те светли свима људима. И опет, Христов лик је утиснут у све људе, а у грудима им је уграђено срце да са вером, надом и љубављу откуцава: Господе Исусе Христе помилуј ме, и истовремено да понавља: Помени Господе раба Божјег... Помени Господе рабу Божју...

Неће ли дакле гола, неразговорна, неделатна и нељубвена мисао бити налик нагој и хладној статуи осуђеној на хладни и овлашни поглед знатижељног испитивача. Тако питање оживљења и обићетворења наше мисли остаје да важи као мислиочево најстарије питање и најтежи проблем.

Занемарујемо истину да нам само однос са ближњим и са заједницом омогућава однос са Богом и Црквом, те Бога често тражимо сами собом, а мимо ближњег и мимо заједнице; или само путем истраживања питања која нас превазилазе, рецимо питања смртности и бесмртности душе, док питања сиромашних и болесних и удовица и сирочади и странаца свуда око нас, остављамо нетакнутим.

Топлину нашег личног термо-портрета само просјак може да установи; и опет, питање нашег личног портрета —да ли је он хладан или врућ—могуће је проверити преко свега, па и преко живуљке.

Вични смо патњама и љубави јер је Господу воља да нас притиска страдањима.

Ако безумноме не доликују усне од поверења, нити праведноме усне лажљиве, обојици међутим доликује дух покајања и љубави.

Безинтересним богољубљем изгони се безинтересни страх од Бога, Пакла и мука, а питањем — *да ли ја убијам док бивсџвујем и како бивсџвујем* — стиже се до братољубља и (х)олистичке љубави.

Најповољнији услови за један хришћански живот јесу видови блажега гоњења; или су опет то болести као видови тихога гоњења и страдања као замене за брутална гоњења и отворена страдања. Тако, када Господ и примени своју терапију или педагогију, уз њу увек иде љубав, па су обе оне у ствари агапотерапија, агапоскопија, агапогогија; увек су агапопедија, и коначно, увек агапосотирија; никако пак нису агапоапусија.

Стално се треба подсећати реченог да ће човекова љубав бити тамо где је његово благо, јер ће се тамо налазити само његово срце.

Имати срце у грудима а не волети, не волети а просити љубав...?!

*

Макар се и непрестано подвизавали, ми нећемо моћи да заобиђемо свој лик хришћанина докле год га не будемо остварили. Подвижник без живе личности и без топлот срца, обоје стасалим у заједници, остаје опори вежбач или гимнастичар.

А зар циљ целокупног подвига није постати живим носиоцем и сведоком живог Христа изједначеног са Црквом. Безбројни су докази Божје љубави према нама, али су неки истакнутији од других: Његово допуштење да се рађамо, мремо и васкрсавамо,

- очовечење Бога и обожење човека из љубави,
- постојање епископа као иконе Живога Богочовека Христа на земљи,
- хришћанин као нови, есхатолошки човек, благотворно и лековито деловање елемената из природе на оболеле људе, без обзира на ком степену близине или удаљености од Христа они стајали,
- непрестано откривање тајни живота и света у одговору на непрестано рушење и неприхватање ни Њега ни Његовог света,
- способност човека да буде слободан и моћан да воли и да мрзи,
- неспособност Бога да мрзи.

*

Ако ће се слобода по свршетку времена одликовати одсуством полног живота, она, тек тада дефинитивно реализована, неће бити лишена духовног елана за бескрајним узрастањем у неокрњеној љубави, односно неокрњеном еросу божанском. Тада ће и ум имати неокрњену слободу да неспутано мисли и размишља.

Сумрак наше субјективности донео је и помрачење наше љубави. Природан човек је ксенофоб и подозрив до те мере да и према самој својој љубави испољава фобију и подозрење.

Данас је неоколонијалистичка евро-америчка политика наркотик за све, и она се свима јавно продаје и натура. Тај политички *екстази* формира наш идентитет и морал, љубав и гето; он одређује саму дужину нашега живота.

Богомрски смо јер смо грехољубиви и страстољубиви.

Ошкуда райови и борбе међу вама [браћо Европљани, Американци и Шиптари]? Не ошкуда ли, од сладострашћа ваших, која се боре у вашим удима? [Не отуда ли, од неостварене жеље и беса?] Желите и немате; убијате и завидите, и не можете да добијете; борите се и војуете, и немате, јер не шитете. Иштите и не примате, јер погрешно шитете, да на уживања ваша ширите (Јак. 4, 1-3).

Непокајани савремени човек, призван да сâм постоји као љубвена ипостас, живи у греху као у сенци, и донекле, постоји као човек-сенка или као бели демон.

*

Како је човек биолошке ипостаси властитим силама немоћан да искорачи ван граница створености, како он никада не напушта простор својих перипетија, и како се он не одупире догађајима који га мељу, тако човек црквене ипостаси благодатном силом својом стално закорачује у нествореност, ослобађа се херметичности простора и влада догађајима упереним против њега.

Греси приморавају и људе и друштва, -- декларисане као безбожне --, да постану покварени, перверзни и зли (*Приче Соломонове* 13, 6); да чине завет са паклом и уговор са смрћу (*Исаија* 28, 15).

Изумитељи зала не знају за веру, милост и стид, па им је и сама њихова љубав рогата.

Неочекивано изненађење очекује човекоубицу: Каинов знак који се не може поднети. Значи ли то да је убица, убивши другога човека, истога тога трена убио и све друге људе, и себе лично?!— Да, јер се сви ми налазимо у братском колу и сви се држимо за руке.

Ако се целокупна разумна и мислена творевина дели на девет врста небеских бића, као и на саме људе, и ако се деветостепене врсте небеских бића деле на оне свете, и на оне нечисте (проклете), а људи опет на побожне и на безбожне, то се тим све разумне и мислене силе деле на оне које развијају љубав, и на оне које љубав первертују. И док је вечно постојање и непостојање целокупне творевине у власти Створитеља, дотле заједничење или незаједничење у Његовој љубави остаје у власти разумне творевине. Другачије речено, док су наше биће и небиће у вољи и власти Творца, дотле је љубвено заједничење у самој нашој вољи и власти.

Границе личности, љубави и мржње немогуће је освојити и контролисати јер се оне непрестано шире.

Љубав ће бити услов некрштеним и неправославним хришћанима за опстанак на Страшном Суду.

*

Методом икономије се у свему полази од онога — како се може, еда би се стигло до онога— како би требало да буде. Методом акривије опет, постиже се управо оно — како би нешто требало да буде. Дакле видимо да нешто не може започети оним чиме се само завршава. Ово руководно начело подједнако важи, рецимо за љубав (ту најпре почињемо са осећањима), за постанак и опстанак одређеног модела образовне заједнице или установе (начин живота и рада у њој неминовно зависи од свакодневног живота у Цркви, који и стоји с њим у вези), као и за богословље узето у целини (ту прво полазимо од обавезујуће јеванђелске праксе, па се преко ње и кроз њу ми узводимо до тхеорије).

Да ли смо трезвено расудили о нечему, то јест да ли смо претходно добро измерили то што смо секли — одмах ће нам као барометар показати сам свакодневни живот у Цркви. Наравно, исто то ће нам показати и наше могућности и немогућности рвања са животом— и то рвање, мање или више успешно са самим јеванђелским животом; а колико ћемо стварног успеха или неуспеха имати у томе, зависиће искључиво од наше вере, наде, љубави и трезвености.

Друго, *моћи и хйеџи* стоји у исто тако тесној, ако не и тешњој вези са *знаји и чинији*; *моћи и хйеџи* у балансу јесте показатељ црквене пројаве трезвености и умерености, а *знаји и делаји* у балансу јесте црквена пројава блаженства. Према томе, али и према изведеном аксиому, етос нашег црквеног образовања биће прихватљив и препознатљив само по учинку реалног изграђивања Цркве, као и по моћи изграђивања нових људи—који знају и који творе Христове заповести из љубави према Њему, према себи, према ближњима и према непријатељима.

Коначно, критеријум истинске просвећености и данас на Истоку и Западу мора остати етос Евхаристије и просветљености Духом односног, личносног и холистичког богословља. Он као такав важи како данас када имамо стање и миље богословља енциклопедијског, конпендијумског, сумарног, односно специјализованог и испарцелисаног до ноката, тако и у будућности.

Сви смо у богословљу онолико западни колико и источни, јер смо са раскршћа. Једноставно, не постоји могућност да се у богословљу буде апсолутно источан, као ни могућност да се у њему буде апсолутно западан. Симфонија Истока и Запада тече кроз векове, па ће тећи и у епохи глобализма. Уосталом, ни теорија о глобализму свега и свих у времену и простору неће бити нешто апсолутно ново, већ само могућност брже и ефикасније миксаже историјских процеса, комуниколошких и корелационих по својој природи.

А *propos* источног етоса, он је истовремено и западни, а оба су ромејска, иако је западни у ужем смислу и визиготски и франачки. Исток је одувек био присутан на Западу и Запад на Истоку, поготову данас. Нама источним или Православним хришћанима не мора лично сметати подела на Исток и Запад, управо из наведених разлога, али нам зато апсолутно мора сметати сваки вид и начин избегавања, бојкотовања и изокретања истиновања у љубави и љубави у

истиновању; и то како на Северу тако и на Југу, како на Западу, још више на Истоку. Овај аксиом има за пратиоца саблазан и саблажњеност у свим оним хришћанским срединама у којима су у прошлости далекој, даљој и блиској били почињени највећи злочини против човечности.

Етос хришћанске истине и љубави може бити најјачи фактор уједињења, пре свега Цркава, а затим и Европе, ка чему иначе стреме и ка чему ће стремити потребе и тежње човечанства у епохама обновљеног и проширеног екуменизма, и захукталог глобализма. Креативно спајање, првенствено Истока и Запада мора подразумевати испитивање *етоса* и *Предања* и питање њиховог *ѿоновог ѿрихваћања* у светлу данашњих и сутрашњих проблема света. Без блиске сарадње Цркава и без обзирања на западну теологију и дијалога са њом, такав један грандиозан, и у својој реализацији већ поодмакао пројекат, иначе достојан да се управо хришћанским назове, неће бити остварив (в. Ј. Зизјулас, *Православље*). При том не треба допустити различитим, благочешћу и благодати туђим наукама, да нас омету и заведу, нити њиховом етосу да он собом истисне и замени наш, хришћански, православни етос.

А православни етос се налази тамо где се срце утврђује благодаћу и где се свештенодејствује живот саобразив речима Божијим: *Никада ѿе нећу наѿустѿиѿи нѿиѿи ћу ѿе оѿѿавиѿи* (*Јевр.* 13,5).

Теорија глобализма временом ће атрофирати у нову идеологију, којом ће њени теоретичари и реализатори учинити све да би оправдали човекоугодништво, а богоугодништво и братољубље оштетили. Глобалистичко или холистичко и унификовано ново доба неће имати прецизно дефинисано место за аутономију љубави, те према томе ни место Богу посвећено. А у вези са местом Бога у свету, није ли још Хајдегер колико до јуче давао маха идеји философије глобализма говором да од философа зависи мера Божијега присуства у свету?!

Ако си умртно стомакоугађање или блуд, или гнев, или лакомост, усмртиће те сујета; када умртнош и њу, поново ће те усмртити сујета; умртнош ли и њу, усмртиће те гордост. Макар све остале страсти буду биле умртношене, све оне поново ће самој сујети поверити да нас сама даље усмртује. Чиме то? Гордошћу као својим породом. А пре но што се и гордост умртнош, сама ће нас надахнути надменошћу и самоумишљеношћу; будемо ли пак и њих гајили, изнова ћемо се надахњивати разметљивошћу?! Авај!— Чиме се онда лечити и камо се склањати?!—Очигледно сам љубављу, и само под омофор љубави (уп. са *Трећом соѿницом о љубави* 59-61, светог Максима Исповедника).

Одсецање узрока страсти као и духовна созерцања треба да буду наше непрестано занимање или стање; да буду сами начин нашег постојања. Ако ли су она само повремена стања, тада је њихов плод повратак телесним страстима и испразна надимајућа знања. Крај томе опет јесте помрачење самих ових знања; и још, трајно западање у плотска стања (уп. са *Трећом соѿницом о љубави* 70, светог Максима Исповедника).

Бог нас савешћу непрестано подсећа да нас воли, савешћу која нам непрестано предлаже: како мислити, говорити и делати. Али пошто ми обично флертујемо са једном од постојећих страсти, онда нам она и ућуткује саму савест нашу; а то бива тако што нам се она обраћа на најделикатније начине. Да бисмо оправдали своје оглушавање о њу, ми другима преносимо управо то што нам је

савест предложила. Тако им ми сугеришемо да мисле, говоре и раде све оно што нам је њоме и преко ње била предлагала сама љубав Божја.

*

Празником *Благовести* ми најторжественије исповедамо и разглашујемо да је *Днес сјасенија нашего главизна, и јеже оѣ вјека ѡајинсѡва јављеније*. То јест да *Син Божји, син чловјеч бивајетѡ [...]* и да бога *Адама содјелајетѡ*. Тиме ми благодатну Дјеву Богородицу имамо на почетку саме проповеди о Цркви. Овај празник ми свештенодејствујемо у част Часније од Херувима и неупоредиво Славније од Серафима, Матере Христа Човекољубца; ми управо то свештенодејствујемо: *Тајну од века сакривену, која нам се Богородицом објави на земљи*.

Неизрецива и неизмерива радост од установљења *Тајне Вечере*, то јест *свѡѡ Евхаристѡије* огледа се и на јелу које се готови на уљу ради празника установљења Тајне; а оно се предлаже по одслужењу свете Василијеве Литургије на Велики Четвртак. У складу с предањским етосом еклисиологије Типика требало би да се очувава драгоцену чињеницу да се не сме допуштати неравнотежа између аскетске и евхаристијске Еклисиологије. Зато би се баш тада, на дан установљења свете Евхаристије, евентуалном трпезом неразрешеном на уљу и вину и евентуалним остатком заједнице у уздржању и избегавању празничне трпезе неминовно појавила неравнотежа између ова два типа Еклисиологије, па би тако најзад и сама црквена, евхаристијска љубав била приморана да изостане! А то јесте, и то остаје недопустиво?!

*

Постоје људи на Косову и Метохији који свакодневно исказују љубав својој деци, а туђу децу убијају; исти они поштују своја гробља и гробове, а туђе претварају у полигоне и раскопавају их; исти поштују и воле своје мртваце, а туђе лешеве ископавају, скрнавe и спаљују, киднапују, премештају на разна места и одвозе у непознатом правцу; и опет, присвајају их и представљају као своје жртве. Тако им одговара, а и царство им је дошло као поклоњено да раде по вољи. Шта друго рећи него ово: *И гле, дођоше Анђели Божји да сѡану ѡред Госѡодом, и ѡаво дође са њима. Госѡод рече ѡаволу: Одакле си дошао? ѡаво одговоривши Госѡоду, рече: Обишавши земљу, и ѡрошавши ѡднебесје, ево дођох. Госѡод му рече: Да ли си замислио умом својим на слугу мога Јова? Јер нема њему сличнога међу онима на земљи, човек незлобив, нейорочан, истѡинитѡ, богобојажљив, који се удаљује од сваке зле сѡвари [...]* Тада *Госѡод рече ѡаволу: Ево, све шѡо је његово, дајем у руку ѡвоју, али њега се не доѡичи [...]* *Ево ѡи га ѡредајем, само му душу живу сачувај. И изиђе ѡаво од лица Госѡодњег, и удари Јова ѡришѡѡем злим од ногу до главе (Књига о Јову, гл.1 и 2).*

Ту где је човек са ѡаволом започео своју перипетију, а ѡаво са човеком своју ѡаводицеју — на земљи и у поднебесју — баш ту се наставља обесвећивање људи и даље прљање демона, с једне стране, и покајање и освећење само са друге, људске стране; и тако ће бити све до жетве; до одвајања жита од плеве и кукоља, до уношења жита у небеске житнице а спаљивања кукоља. Све до тада човеку

покајнику ваља пролазити кроз многе невоље и до краја бити трпељивим, еда би био спасен. Дакле, док човек буде грешио и кајао се, Господ ће га миловати, а када буде правдовао, Он ће га љубити и тући, еда би постао чист као само претопљено злато.

Ако неки Југословен Шиптар и Хрват и потурица и Словенац, или Европљанин, Азијат и Американац каже да воли Бога, а мрзи свога брата Србина, он лаже, јер ако мрзи брата Србина кога (не жели очима да) види, како може волети Бога Кога не види? *А ми сви имамо зајвесті од Њега да ко воли Бога мора такође волети брата свога. Свако ко верује да Исус јесте Христос, рођен је од Бога, и свако ко Га воли, вољен је од Њега.* Југословени, муслимански Шиптари и потурице не верују да Исус јесте Христос, и нису рођени од Бога. Зато ми знамо да су вољена деца Божја само она која воле Бога Оца и Његове заповести држе; југословенски муслимани и Шиптари опет, не верују да је Бог Отац Онај Који има Свога Сина, па зато они нису љубљена деца Божја, деца која би држала Његове заповести које нису тешке. *Ко је год рођен од Бога победљује свети. А ово је победа која је надвладала свети — наша вера. Ко је тај који је победио свети ако не онај што верује да Исус јесте Син Бога Оца?* Југословенски Шиптари муслимани и потурице дакле не верују да Исус јесте Христос, Син Бога Оца, па зато нису победили свет нити га могу победити. Њихова вера није победила свет нити ће га икада моћи победити. Они не испуњавају заповести Бога Оца и Његовога Сина Исуса Христа, те зато они нису рођени од Бога; они не воле Бога Оца и брата, па зато нису, и не могу бити вољена деца Бога Оца. Они су створења Божја којима Он даје кишу и сунце и храну на време, и о њима промишља као о онима које му ваља привести (1. Јн. 4, 20–21; 5, 1–5).

На безакоње Ламехово: *Села и Ага, чујте ме жене Ламехове, за масницу убићу младића, и за рану убићу човека,* и на закон Мојсијев: *Зуб за зуб, око за око,* Господ одговара законом: *Љуби ближњега свога као самога себе,* и надзаконом: *Љубите неприятелије своје.*

Не само искушавања по сили трпљења, него нам Господ и духовних талената удели, и то по сили умножавања истих; једноме десет, а једноме пет, другоме три, а трећем један. Од свих талената међутим таленат љубави даје се свима. Дебилу такође. То онда значи да се логосност целокупне твари огледа првенствено у њеној изначалној осетљивости на љубав.

Ако су представници свих народа окупљених у Јерусалиму на дан Педесетнице чули и разумели апостолску проповед, и то свако на свом језику, тим пре ће на Страшном Суду живот свакога човека и свих народа бити осветљен светлошћу Христовог правосуђа, па ће и Божанску праведну пресуду свако у својој души чути и признати је као истиниту и беспоговорну. Наиме, сваком човеку ће бити предочена његова узраслост или неузраслост у христољубљу и човекољубљу, с једне стране, и његова узраслост у грехољубљу и демонољубљу, с друге стране. Али, како ће Господ као праведни и милосрдни Судија коначно поступити, то остаје у Његовој власти и знању. Ми пак и тај Дан сматрамо празником, и то једним међу најзначајнијима за нас; тада ће бити верификовано све што смо веровали и зашто смо се подвизавали.

Који воли живої свој, изгубиће га, а ко мрзи живої свој на овоме свеїу, сачуваће га за живої вечни (Јн. 12, 25). Ове Христове речи подразумевају поистовећење љубави према властитом животу с љубављу према Самом Христу и животу у Христу. А то одбацује сваки искључиво агностички или гносеолошки, схоластички или академски, уопште, сваки математички однос са Христом, -- Који је Личност --, а не објект сазнања и једначина са једном или са више непознатих.

Ко год богословствовао „на придумку“ — неупућен у богословље и неутврђен у вери и знању и љубави, не може избећи искушење идеолошког резонувања и закључивања у стварима вере.

Свјатјејши и високопреосвећени пастири што видају ране грехова наших, који се и за злочинце моле, зборили су унесрећитељима народâ што дођоше на место злочина; зборише они и лешинарима окупљеним око трупа; баш онима који се машише мача као пера и пера као мача. Јер баш су се они са протоком времена све више и више учвршћивали као начелници и властители таме. Да, баш преосвећени пастири што се никада нису узгнушали људскога лика, они што просвећују таму и ревноју мужевно тамо где други нису кадри, опоменуше богове рата да се не поигравају са својом вечношћу. Јер,

- колико се год судили, они излазе криви и молитва им бива на грех;
- иначе, дани су им малобројни, и њихово достојанство узимају други;
- њихови синови су као сирочад и просјаци, а њихове жене као удовице;
- и једни и други изагнавају се из својих домова;
- прави власници и зајмодавци траже од њих све што им је отето; њихову сирочад нико не милује и не штити, она су погибао и на погубљење;
- у једном нараштају уништава се њихово име;
- безакоње њихових отаца спомиње се и пред људима и пред Господом, а грех њихових матера тешко се уклања;
- уништава се на земљи њихов спомен јер се не сећају да учине милост; прогоне човека убогог и сиромаша, и потиштенога срцем;
- они су заволели проклетство, које им и долази, и они не желе благослов, који се и удаљио од њих;
- облаче проклетство као одело, клетва као вода улази у њихову утробу, и као уље у кости њихове (*Псалм 108*).

*

Преосвећени пастир са влашћу која му је дата опоменуо је да они што смишљају неправду у свом срцу престану ваздан да спремају ратове; да не оштре свој језик као у змије и да отров аспидин не држе под уснама својим; јер живо угљевље које бацају на друге пашће на њих, огњем ће бити оборени, зло ће их као неправедне људе уловити у пропаст (*Псалм 139*).

Преосвећени пастир види, а и ми заједно са њим да је трпеза њихова пред њима за замку, и за узвраћај, и за саблазан. Да су им се очи помрачиле па не гледају и не виде да ће им се леђа заувек погурити, да ће двор њихов постати пуст, а у насељима својим [подземним] да они неће бити становници. Они се бришу из књиге живих јер не желе да се записују са праведнима (*Псалм. 68*); они се веома узохолише и веома олошаше. На стазу покајања и спасења нека их постави Богородица.

Љубав се испољава кроз прожимање личности и преплитање њихових живџта.

Потомци Јудина племена положише у гроб Исуса Који је њихове претке хранио маном; они које је маном хранио подиглоше пету на добротинеца свога; Спаситељу који их је хранио маном они принесоше жуч с оцом. И опет, потомци Израилјеви Месији и Цару који им је лично дошао као хлеб живота и точитељ вина спасења наменише зверска мучења и распеће. Од свега њиховог богомрског пак, најмрскија беху њихова уста која пророк Соломон назва дубоким ровом.

*

Језик богословља био је, јесте и остаће језик симбола, праслика или праобраза, есхатолошког предукуса, знакова и сигнала, наговештаја и реминисценција и антиномија о тајни нашега реалнога богоопштења. И све то далеко пре него ли језик дефиниција, најпрецизнијих исказа и научних доказа апологетске минуциозности и схоластичког и технолошког истраживања-све до онога испод ноката.

Језик симбола захтева за свој исказ химнолошку форму, док је сам исказ замислив само као плод екстатичне и ипостатичне богопричасности; њој опет мора да претходи богољубље и лична љубав према Христу. Тек тада нам се отвара извор богопознања, -- богопознања које међутим инструментализована наука или техно-теологија није у стању да нам пружи.

Ако ли опет на прецизност треба неизоставно обраћати пажњу, то онда мора бити прецизност јеванђелског исказа. На пример, када се Христос на крсту обраћа Оцу Своме, Он Му каже:

Оче, у твоје руке предајем дух свој. И рекавши ово издахну (Лк. 23, 46) .

А Исус ѿовика из свега гласа, и испустѝи дух (Мтѝ. 27, 50).

И ѿреклонивши главу предаде дух (Јн. 19, 30).

На питање, где се налазио Христос по предавању Свога духа Своме Оцу, одговор гласи: Христос је био телесно у гробу, у Аду са душом као Бог, у Рају са разбојником, на престолу са Оцем и Духом, све испуњавајући као Неограничени.

На исто питање, али у вези са нама: где би се то могао налазити наш дух, односно душа, односно човек као личност након своје смрти или уснућа, одговор би гласио: — код Бога. А затим, најпре и најпрецизније — у Његовој близини или у Његовој благодати, с једне стране, или опет — на удаљености од Њега, ван благодати богопричастија и богоопштења, с друге стране. Другачије речено, после своје смрти или свога уснућа човек се у извесној мери очувава или у својој новој, црквеној и облагодатењој ипостаси, или у супротно њој, у старој, биолошкој ипостаси без небескога сјаја; као туђ благодатној љубави.

Светлоносни дан Ускрс јесте почетак другог живота вечног, друге светлости вечне и друге љубави вечне, другог веселја божанског и вечног, другог причешћивања Христом, приснијег и вечног, и других и другачијих благодатних насеља или димензија Светих Божјих људи (*Ускршињи канон, Песма 7*).

И свейлосѝи у ѝами сијаше и ѝаме је не обузе (Јн. 1,5), него она обузе таму и просветли је. Тако гласи исповест свих обраћеника на којима се после њиховог пробуђења из греховног сна пројавила Божја љубав.

Пасхална Литургија одише славом и сјајем победе живота над смрћу. Моралисање хришћана почетника током њиховог утврђивања у јеванђелском моралу тиче се преласка из онтологије — огољене, што стоји у знаку:

-Da - sein; Being- there; être-là; ἔδωνά Εἶναι

- In -der Welt- sein; Being -in -the-World; être-au-mond; μέσ- στον-κόσμον-Εἶναι
- Dasein als Sorge; ἔδωνά- Εἶναι ὡς μέριμνα
- Dasein als Mitdasein; Dasein-with coexistence; ἔδωνά- Εἶναι ὡς Συνεῖναι
- Tod, Sein zum Tode; Εἶναι πρὸς θάνατον.

Литургијска, нова или есхатолошка онтологија опет, тиче се њиховог
 - личног *ὑποστάσεως* у заједници љубави и славе и
 - *ὑποστάσεως* из смрти ка живоју без бриге и у изобиљу.

Богословствовати се мора, како у складу с икономијским, тако и у складу с акривијским начином гледања на ствари, али увек у зависности од назидатељних потреба текућег живота Цркве. Тако рецимо, ако је свети Марко Ефески у својој епохи у односу на Западну Цркву богословствовао најпре начином икономије, а затим и акривије, његови следбеници данас богословствују користећи метод акривије, али и икономије. Или, ако је свети Максим Исповедник опет у односу на Западну Цркву богословствовао помоћу метода икономије, то тумачи и следбеници његови, као и светога Марка, не могу богословствовати искључиво методом акривије, па још доведене до екстрема.

Далекосежне последице неуравнотежене примене двају метода, икономијског и акривијског нарочито су се испојиле у њиховој примени на примеру симфоније између Империје и Цркве. Искључиво акривијски приступ овом домену коштао је Западну Цркву поистовећења са државом, односно Западним Царством, а њенога Понтифекса са цезаром. С друге стране, икономијски приступ Источне Цркве феномену симфоније такође није остао без последица. Улога милет-баше или етнарха коју је историја намењивала Архиепископу и Патријарху Српске Цркве у епохама, рецимо Прве и Друге сеобе у 17. и 18. веку, трајно је пореметила спонтани ток развоја византијско-словенске цивилизације српског народа и његове Цркве, и завршила се у наше дане губитком „свих српских земаља“, са Косовом и Метохијом као светом постојбеном земљом! И опет, губитком земаља које су кроз векове браћене у невиђеним мукама и проливању мора крви деце самога тога народа и саме његове Цркве. Отуда свест да је историја Српског народа и Српске Цркве једно од најјачих Србинових оружја, и да његова коначна победа против лажи, клевета и нечовештва овога света неће закаснити са тријумфом.

*

Јаки трпе јаке ударце: од стране себелубља, славољубља и сластољубља, при том сами самој љубави задајући најјаче ударце.

Ум који се развија независно од срца и воље, и при том не издаје команде целокупном бићу да остварује праксу, него сам созерцава или контемплари, сам може себе да уруши, повреди или спржи.

Наш тродимензионални ум се заодева у све оно што га се дотиче на јави, у сну и у представама које он сам производи у грамичном или линијском времену. Зато што се његове мисли поклапају с облицима ствари и феномена оне и пројављују одређена зрачења и моћи, плодове и дела. Ето због чега сам он никада не може да постане аскетски смирен, прост и пријемчив за оно што хришћани називају благодаћу Божјом или мирисом самога Бога.

Квалитет вечности ума стоји у вези с тим да ли је он на земљи остварио или није остварио своје призвање. Ако се не одазове позиву на покајање, лични ум једнога човека или саборни ум једнога народа неће у онај Дан имати шта да унесе у

небески Јерусалим. Тако ће сав динамизам дотичног човека или дотичног народа имати само историјско значење, но не и спасоносни и есхатолошки значај.

Слободна љубав „са променама партнера“ није друго до одазивање на свирку Орфеја и Еола и на песме Сирена и естрада. Такву љубав хришћанска песникиња Касијана назвала је *мрачное же и безлунное рачение грјеха*.

Човеку доликују љубав, достојанство и истинољубивост, храброст, права вера и милосрђе. Онај који је све то спојио, и при том остао смирен и кротак у срцу, свима је постао све.

*

Први Христов Долазак наступио је тада када је човечанству била неопходна помоћ у разврставању добра од зâла и истине од лажи, а Други Његов долазак, већ у наступу, човечанству је опет неопходан као помоћ у разврставању мржње и бола, тираније љубави и задовољстава што их производе империје које употребљавају човека као робу и работу. Требало би молити човечанство бар да пригуши, ако не и да угуши пламен страсти, затим да се не надима знањима него да се смирава благодаћу, и најзад, да не прибегава и не ограничава се на информације које нису мишљење. Него у замену за то да прибегава Јеванђељу и молитви као једино кадрим да га отрезне и подигну из мора страсти у које се давно утопио.

Коначно, главно је упознати, желети и творити љубав; све остало ће се придодати.

Свако ко не рађа плодове личне љубави, сам и лично остаје незрео и бесплодан и безличан.

Зато волимо, па се нећемо ни бојати ни боловати, ни убијати ни умирати.

Ако не будемо волели искрено као деца, ми сигурно нећемо ући у Царство Божје; поготово када нам је познато да је таквих – да је деце – Царство Небеско.

Што се боговања тиче, онај ко хоће да постане *бог*, прво нека постане човек, и нека заволи, и од Духа Светога дар љубави измоли.

Подсећајмо се да нам је заповеђено да љубимо један другог (Јн. 15,17).

Кроз седмицу Глвну нечујно струје речи Јеванђеља о скрушеној грешници: *Ойрошѣени су јој многи греси, јер је имала много љубави; коме се мало ѣрашѣа, мало љуби* (Лк. 7, 47-48).

Човеку који се добровољно одаје распећу, или се трезни нападима онтолошке дрхтавице, не помаже утеха. Ко се страши Бога боји се казне, и такав страх се само љубављу изгони напоље. А ко има други степен страха, њега чува побожност. Дакле, првим страхом се уклањамо ода зла, а другим страхом схватамо речи о чистом страху Господњем и неоскудевању ни у чему бојашчих се Њега (поучавање светог Максима, *Главе о љубави* 1, 81, 82).

*

О љубави, дарче свију, о мржњи, напасти свију.

О дружбо, снаго слабих, о самоћо, слабости јаких.

Подвизавање у љубави је подвиг над подвизима, подвизавање у мржњи је срамота над срамотама.

Љубав може да пружи и да осети само онај ко воли и ко је вољен.

Остварио се само онај ко је волео, и био вољен.

Ко избегава љубав, нема право да говори о љубави, осим што то ни у стању није.

Љубав сама може оно што све врлине заједно не могу!

Уз велику љубав неизоставно иде и велико страдање; у пракси бива да су великом љубављу обдарени само они за које се унапред зна да ће пристати на велико страдање.

Љубав иде до поистовећења са самим постојањем: *И сада ако желиш да им ојросиши, ојроси им, ако им ипак не ојросиши, заједно са њима и мене избриши из Књиге коју си написао* (2. Мојс. 33, 33. Лк. 10, 20. Фил. 4, 3. Ис. 4, 3. Пс. 69, 28. Дан. 12, 1; 10, 21. Рим. 9, 3). *Онај који победи биће обучен у хаљине беле, и неће бити избрисано име његово из Књиге Живога* (Откр. 3, 5).

Да ли је сила мржње усмерена према некоме равна сили љубави усмереној према себи? Или, да ли неко ко неограничено мрзи може неограничено да воли? И опет, да ли неко ко користи силу за неограничену мржњу, њу исту користи и за неограничену љубав? Ако је на свако постављено питање одговор потврдан, а јесте, онда то значи да неограничено можеш да мрзиш зато што неограничено можеш да волиш.

Сви смо исувише сџари човек у погледу остављања себе у центар намесџо јеванђелског смирења и врлина. Беспредметно је осећати се џраведником на рачун греха који видимо да га други чине. Исувише смо удаљени од будућег смирења ка коме џежимо. Иако к њему идемо, ипак су нам кораџи за то исувише мали. Тек када будемо оставили џемељ од смирења моћи ћемо да градимо више — јеванђелску љубав џрема Богу и џрема ближњем. Грех ближњег џреба да нас боли а не да нас лично џогађа и наноси намишџеју. Не мари џо ишџо смо са џудима који чине грех, него се бринимо да и ми не џостџанемо учесници њиховога греха (Патријарх српски Павле).

Страсна љубав није тако честа, зато се она као друга налази на лествици љубави као зрачења и енергетскога таласања, док је концептуална и интелектуалистичка љубав почетак и увод у перипетију љубави. Исто је тако и мржња разорно таласање енергија с урушавањем на крају. Благодатна љубав пак налична је магнетном привлачењу са сталним појачањима.

*

Љубомора и посесивност гуше љубав, а љубав зна да угуши слободу; када се љубав угуши љубомором и посесивношћу, слобода више није у стању да се пројави.

Експлозија љубави се обично преобрађа у експлозију мржње (Патријарх Српски Павле).

Љубав према непријатељу може се лоцирати само заповешћу Божјом о љубави према непријатељу. У противном, хришћани би пржили своје непријатеље клетвама *Псалама* 108/9 (6-20, 28-31) и 68/9 (22-28).

Све што се налази изван општења и што није прожето љубављу спада у топос и тропос Пакла. И сада ту-бивствовање и тада тамо-бивствовање замисливо је и практично само као дијалошко и еросно.

Председавање нема карактер власти него је засновано на ауторитету љубави, и само из љубави произлази. Према томе, Црква поседује више првенство ауторитета љубави неголи власти и части; првенство у љубави пак изражава се у првенству сведочења.

Црквени савез апостолског доба заснивао се на љубави а не на праву; а љубав није била мање делотворна од права. Напротив, љубав је била делотворнија од права!

Ко је у стању жртве не може и не треба да говори о љубави; о љубави говори неко ко није у стању жртве; љубав није што и жртва. Или, нема веће љубави него да се неко жртвује за ближњег свог.

Љубав је једино што нам *овде* преостаје, и једино што ће нам *шамо* остати. Држали ми овде свој ум у аду и не очајавали, или били тамо погружени у очајање и ужас самоизолације, тек и овде и тамо ће само љубав Божја, усвојена или неусвојена с наше стране, – тријумфовати у нама, око нас и над нама. Другим речима, она ће једнима бити са укусом блаженства богоопштења, а другима с укусом огња очајања и гриже савести.

Љубав је провера живота: да је он имао, или да није имао смисла.

*

Да буде љубав! – еда би било смрти! Еда би било васкрсења!

Ако буде било љубави, биће и смрти; еда би било васкрсења. Ако љубав буде била по Христу, и смрт ће бити по Христу: она крсно-васкрсна.

Љубав над љубављу иште смрт над смрти; љубав у Христу наставља се смрћу у Христу. Али тада то више није љубав него сами Христос и његова љубав; и опет, то тада више није смрт, него сами Христос и његова смрт; смрт крсно-васкрсна.

Љубави и смрти претходи Христос; љубави и смрти последује Христос. Никада довољно љубави и смрти, јер никада довољно Христа, Господара смрти и живота.

Око Христа као центра загрљене окрећу се љубав и смрт, смрт и љубав; оне приањају за Њега и нестају у Њему, еда би нам се сада дале као оваплоћени и распети, васкрсли и живи Христос.

WORDS ON LOVE

Whilst reading and experiencing the book *A Being That Loves...*, written by the poetess and painter Nevena Vitosevic, I had once more come to be awakened and became witness to the most important and most essential of spiritual quests and endeavors of all – that of the endeavor of love in everyday life. That is why, having recognized in this poetess my own co-endeavourer, I have -- during the course of my tutoring and lectures at the Department for Christian Ethics and Ascetic Theology at the Theological Faculty of the Serbian Orthodox Church in Belgrade – immediately commenced on discussions with my students on the theme of love, discovering in those discussions energy for bearing the common cross of our ever-present crucifixion. In those discussions I had always returned to and reflected on the book *A Being That Loves...* and have pointed out to my students the sheer energy of words with which it is impregnated. And to my great joy and pleasure the students eagerly responded with all their hearts to this theme, so that we had come to an agreement to include this book into the reading list which is compulsory for preparing exams for our subject. But, as far as I am personally concerned, this book has lured out of me an attempt to write and construe some of my own words on the subject of love.

Love is the oldest confession of all.

Love is the only straight that spans from zero to infinity.

Nothing can encompass it or permeate it because it itself encompasses and permeates all.

For it is, consciously or unconsciously, craved by all and everything: both by the whole personal and entire congregational being of ours.

When it is missing we are tormented by thirst, and when we experience it and when it ends, we are even more tormented by thirst than we were before.

When it is present, we survive, and when it is missing and when we do not feel it any longer, we become terrified by its disappearance.

Much courage and talent are required for it

You have smiled with love, then one should expect calamity. If one accepts calamity, love will then draw you near to itself.

You have smiled with love, then love will smile on you.

There are people -- when manifesting their love -- who do so similar to needles being stuck under your nails.

Only love is capable of withstanding insults by others easily and willingly and thus resolutely it covers up the disgrace of others.

There are people whose hearts are as spacious as a bus full filled up with people, who would like to travel in it ceaselessly.

Whoever shall, behaving as a legislator or customs official, request their own gain, such a person then does not have talent for love and is incapable of loving.

Judgment and moderation protect love from blindness and shortlivedness.

Love is a living pyre that burns strongly so one should exercise it with moderation.

Likewise, as do beauty and goodness, love appears in mud, and that is why inexperienced persons are scandalized by it and are discouraged from offering it.

It does not seek anything for itself and that is why it does not have any other right excluding that of being given.

Love as pure energy and of pure person exists only in people who have liberated themselves of their own selfhood and selfishness. This is another reason for struggling for love and against everything that hinders it.

All faith and all wisdom and all knowledge and all powers and all glory and all that is good may be expressed with only one word – the word love.

It is our only liberator and our only liberated territory.

Love is our only unconquerable fatherland.

Not only can the enemy be beaten with love but also indeed it wishes to be beaten by it.

To be beaten by love is something our adversaries, indeed, consider even being their greatest victory and honor.

The greatest decoration that one can receive is love.

Man is a loving being and is in possession of a personality owing to love.

Do not ask about others who they are, but ask whether they have love. Love should precede each person's name and title.

Love is the only reality and measure and is the ultimate test of all and everything; reality without love is a distorted reality.

Hell is a distorted image of love.

A man who loves, performs miracles, and everything around him becomes a miracle: all terrible words – such as death, evil, sin, Satan, punishment, hell, lose their power and give up their place to the energy of joy.

A man who loves is in possession of a power of radiation stronger than that of the Sun's, stronger than of atoms, stronger than the demonic...

I love, therefore I am. I do not love, therefore I am not. Those who have not loved indeed have never existed. Those who shall not love, then, in fact, they shall not really exist.

The most horrifying illness, more dreaded than all illnesses put together, is called non-love; and again the most terrible wounds are caused by non-love. Whoever wishes to heal oneself, then such a person should heal himself with the energies of love.

Who ever so shall seek love in a non-loving and selfish manner, shall become a Vampire or Lady Vampire

If something is not born of love – then it is futile. The unwanted offspring will thus tyrannize the whole world, but most often, his closest ones.

If you commit sins and then feel remorse, then you will be forgiven for them. But, if you do not love, even though you do not sin, you will not be forgiven. Therefore, if you sin – there is no cause for fear, but if you do not love – then you should be terrified.

Love sincerely with all your heart and then do as you please, and do not be afraid, for love will protect and shield you from immoderation and falsehood.

God is first of all and solely interested in our love; but man is firstly, or is most often, interested in all else except in love.

Love is measured by eternity.

Whoever has loved before then such persons have consecrated and revenged themselves. For there is no greater act than that of devoting and consecrating oneself in sanctity and there is no greater vengeance than love toward one's enemy.

Whoever has not loved previously, indeed, has not yet been born.

Love is the only shortcut.

Love is an Ocean, and non-love is a labyrinth. One cannot possibly drown in an ocean of love, while in the labyrinth of non-love one cannot help but to lose one's way.

Love is Heaven, and hatred is Hell.

Nothing with love is all, and all without love is nothing.

One should yearn for love and should not be compelled to love.

He who does not wish to love then such a person is the devil; and the devil is he who does not have time for love.

The only task worthy of Man – is to love.

He who does not love, such a person then cannot pray, and he who does not pray cannot possibly love.

Love requires one thing only: that of participation in love.

It is through love that we have been created, through love that we survive and through love we shall live on.

Life in the future century shall indeed be marked by love.

My greatest sins have been committed through non-love, and with that I have been sufficiently punished and impaired. If love is difficult to survive, how difficult is it then to survive non-love?!

My public confession before Christ, before people and the entire Universe may be reduced to the following: O Lord, forgive me, my brother, forgive me, all beings in existence, forgive me! – for I do not love as much as I could and would wish to love.

Nourish love so it will not lack and wither, and all else will be secured for you by it.

Mistaken are they who have wished for anything else before love.

For a person who loves it is not necessary for such a person to be also anything else; for all others, albeit, what is sought after is such a personality who would dare to love and who will for them be a replacement for all else.

Love is at the same time the most basic and most perfect knowledge.

We constantly reprimand, scold, condemn and punish each other for hundreds of reasons, but never solely due to absence of love.

Knowledge without love becomes a craft for creating misery for people and nations.

You are most beloved when you love, even so if you are perhaps the ugliest being, and even malicious.

If love you have imparted, you have then imparted fortune.

We all possess the talent of love, but not all of us strive to increase it. That is the reason for the existence of all those minefields strewn throughout life.

Nevertheless, all that one need know, wish for or do is to love and perform acts of love.

Therefore, we should love! – And then we shall not fear anything, nor kill, nor fall ill, nor die.

If we do not love as sincerely as a child would, we shall not then enter the Heavenly Kingdom, for such – for the sake of children – exists the Heavenly Kingdom.

If you wish to become a god, then love you should, indeed.

Love, i.e. the Holy Liturgy, is our sole rescuer and our sole free territory - motherland which nobody can take away from us.

The enemy not only can be overpowered by love, but he also wants the love to win, wants to be defeated by love; our enemy even considers this to be his greatest victory and honour. That is why the love is the greatest decoration.

The prayer for enemies hides no temptation within, for it represents love, and love represents relationship and community.

Attending the Holy Liturgy without communion equals the knowledge about God, without really knowing Him, i.e. existence known only by Him. But, receipt of the communion of Body and Blood equals divine knowledge.

The first described condition is condition without divine communion and therefore the foretaste of Hell; the second condition is the foretaste of Heaven (according to the interpretation of the St Maximus the Confessor).

The Holy Liturgy is synopsis of the Trinitarian history of salvation as well as divinization of everything created, and therefore we can also talk of it as of Godman realism. The content of this realism is transformed material. Christians are invited to participate as communicants in this materialism transformed by liturgy, and not to observe. Negative consequences of not participating in the Meal of that liturgical materialism would come precisely from the denial of its incarnation. Concretely, the entire liturgical realism of history of salvation would then become abstract, and we, as liturgical beings, would continue to exist only in the sphere of unreality, even when it is about love and resurrection (as in Matrix). Today, theologians like father Dimitrije Staniloj, talk of Hell as of way of existence without possibility of human association, and again, they talk of the existence in the spheres of abstract worlds, where image of Satan torments us from inside like a warm (as in Matrix); and

primary, they remind us that the Eucharistic realism is genuine realism, that the theology is philanthropic service which no one can use to prevent children from going to Christ Therefore, liturgical theology should only set us free for the Christ, and not prevent us from doing that. Only by force of that liturgical realism could be possible to destroy magic and abstract Christianity, i.e. Christianity of the Vlachs', and its "churchless" love.